

Postoje žáků II. stupně základních škol k homosexualitě

Bc. Lenka Bajzová

Diplomová práce
2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Lenka Bajzová**
Osobní číslo: **H22817**
Studijní program: **N0111A190013 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Postoje žáků II. stupně základních škol k homosexualitě**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti homosexuality, předsudků a stereotypů, prostředí a jeho vlivu na vývoj dítěte.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

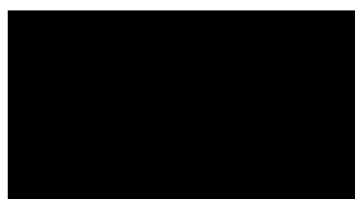
Seznam doporučené literatury:

- ELLIS, Sonja, Celia KITZINGER and Sue WILKINSON, 2003. Attitudes towards lesbians and gay men and support for lesbian and gay human rights among psychology students. *Journal of homosexuality*, 44 (1), 121-138.
- HNILICA, Karel, 2010. Stereotypy, předsudky, diskriminace: (pojmy, měření, teorie). Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1776-3.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- JANOŠOVÁ, Pavlína, 2000. Homosexualita v názorech současné společnosti. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum. ISBN 80-7184-954-5.
- ŠEJNA, Erik, 2022. Postoje žáků nižšího sekundárního vzdělávání k homosexualitě. *Studia paedagogica*, sv. 27 (1), 153-169.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Karla Hrbáčková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **11. prosince 2023**

Termín odevzdání diplomové práce: **19. dubna 2024**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 11. prosince 2023

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

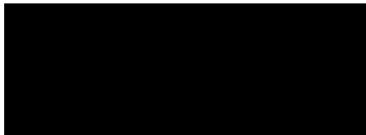
Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 15.4.2024

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě

pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo učit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předkládaná diplomová práce se věnuje postojům žáků k homosexualitě. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol, kde v první věnujeme pozornost termínům sex a sexualita, homosexualita, názory současné české společnosti na tuto problematiku a v neposlední řadě je popsán také proces coming out. Další kapitola je věnována postojům, předsudkům a stereotypům, včetně pojmům souvisejících s tématem jako je homofobie či diskriminace. Třetí kapitola teoretické části je zaměřena na prostředí, výchovu včetně sexuální výchovy a jejich vliv na vývoj dítěte. Praktická část je zaměřena na zjištění postojů žáků II. stupně základních škol k homosexualitě, a to pomocí kvantitativně orientovaného výzkumu. Výzkum byl realizován pomocí dotazníkového šetření. Součástí práce je také stručné shrnutí získaných dat.

Klíčová slova: Homosexualita, coming out, postoje, předsudky, stereotypy, homofobie, diskriminace, prostředí, výchova, sexuální výchova

ABSTRACT

The presented master's thesis deals with students' attitudes towards homosexuality. The theoretical part is divided into three chapters, where the first chapter focuses on the terms sex and sexuality, homosexuality, the current Czech society's views on this issue, and finally, the coming out process is described. The next chapter is dedicated to attitudes, prejudices, and stereotypes, including related concepts such as homophobia and discrimination. The third chapter of the theoretical part focuses on the environment, education including sex education, and their influence on a child's development. The practical part aims to determine the attitudes of students in the second stage of primary schools towards homosexuality through quantitative research. The research was conducted using a questionnaire survey. The work also includes a brief summary of the obtained data.

Keywords: Homosexuality, coming out, attitudes, prejudices, stereotypes, homophobia, discrimination, environment, education, sex education.

Poděkování

Děkuji tímto vedoucí své diplomové práce, paní Mgr. Karle Hrbáčkové, Ph.D., za poskytnutí odborné a užitečné pomoci během zpracování práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Zlín 2024

Lenka Bajzová

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 SEX A SEXUALITA	13
1.1 HOMOSEXUALITA	14
1.2 HOMOSEXUALITA V NÁZORECH SOUČASNÉ ČESKÉ SPOLEČNOSTI	16
1.3 DISPOZICE K HOMOSEXUÁLNÍ ORIENTACI.....	18
1.4 COMING OUT	19
1.5 LEGISLATIVA.....	22
2 POSTOJE, PŘEDSUDDKY A STEREOTYPY	24
2.1 POSTOJE	24
2.2 PŘEDSUDDKY	25
2.3 STEREOTYPY	26
2.4 FORMOVÁNÍ POSTOJŮ K HOMOSEXUALITĚ.....	27
2.5 HOMOFOBIE	28
2.6 DISKRIMINACE HOMOSEXUÁLŮ	29
3 PROSTŘEDÍ A JEHO VLIV NA VÝVOJ DÍTĚTE	31
3.1 PROSTŘEDÍ RODINY	32
3.2 PROSTŘEDÍ VRSTEVNICKÉ SKUPINY	32
3.3 PROSTŘEDÍ ŠKOLY	33
3.4 VÝCHOVA	33
3.5 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA	34
3.5.1 Sexuální výchova ze stran rodičů.....	35
3.5.2 Sexuální výchova ze stran školy	36
3.5.3 Ostatní zdroje sexuální výchovy	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	39
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	39
4.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	39
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	40
4.4 METODA SBĚRU DAT	40
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU	44
4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	47
5 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	49
5.1 JAKÉ JSOU PŘEDSTAVY ŽÁKŮ O TOM, KDO TVOŘÍ HOMOSEXUÁLNÍ PÁR?	49

5.2	KDE SE ŽÁCI SETKÁVAJÍ S TÉMATEM HOMOSEXUALITY NEJČASTĚJI?.....	50
5.3	JAKÉ JSOU POSTOJE ŽÁKŮ K UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ MEZI HOMOSEXUÁLNÍMI PÁRY?.....	51
5.4	JAKÉ JSOU POSTOJE ŽÁKŮ K ADOPCI A VÝCHOVĚ DĚTÍ HOMOSEXUÁLNÍMI PÁRY?.....	52
5.5	JAKÉ JSOU OBECNÉ POSTOJE ŽÁKŮ K HOMOSEXUALITĚ?	53
5.6	JAKÉ JSOU Z POHLEDU ŽÁKŮ POSTOJE JEJICH RODIČŮ K HOMOSEXUALITĚ?	54
5.7	JAK SE ŽÁCI IDENTIFIKUJÍ S POSTOJI SVÝCH RODIČŮ VŮČI HOMOSEXUÁLNÍM PÁRŮM?.....	56
6	DISKUZE	58
	ZÁVĚR	61
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	63
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	68
	SEZNAM OBRÁZKŮ	70
	SEZNAM TABULEK.....	71
	SEZNAM GRAFŮ	72
	SEZNAM PŘÍLOH.....	73

ÚVOD

Homosexualita a s ní spojená legislativa uzavření manželství či výchova dětí mezi stejnopohlavními páry je velmi diskutovaným tématem mezi odborníky i laickou veřejností. Česká legislativa k dnešnímu dni operuje pouze s termínem registrované partnerství, který je ukotven v Zákoně č. 115/2006 Sb. Tentýž zákon také uvádí, že „*existence partnerství není překážkou výkonu rodičovské zodpovědnosti partnera vůči jeho dítěti ani překážkou svěřeni jeho dítěte do jeho výchovy*“ (Zákon č. 115/2006 Sb.). Z uvedeného vyplývá, že samotné registrované partnerství nikterak nebrání plnění rodičovských zodpovědností. Co však naše legislativa doposud neumožňuje je osvojení dítěte oběma partnery nebo možnost uzavřít manželský svazek mezi stejnopohlavními páry.

Vnímání společnosti vůči stejnopohlavním párům prochází značným vývojem. Pozornosti se této oblasti dostává zejména po roce 1989. Dočasné výzkumy sice ukazují na posun k liberálnějšímu postoji ke komunitě homosexuálů v České republice, novela zákona o manželství pro všechny páry dosud nebyla schválena. Rozhodli jsme se proto zmapovat postoje žáků druhého stupně základních škol ve Zlínském kraji, abychom zjistili myšlenkové vymezení mladé generace vůči této problematice. Tuto věkovou kategorii jsme se rozhodli oslovit z toho důvodu, že nemá potřebu přemýšlet nad mnohým dění ve světě a nad tím, jaký by tento svět mohl či měl být, ale chce naopak poznat svět takový, jaký je (Vágnerová, 2017). Považujeme za důležité se zaměřit také na rodinné prostředí, které má na formování postojů nesporný vliv.

Teoretická část naší práce se zabývá tématem homosexuality. Snažíme se přiblížit jak samotný termín, tak především historické i současné názory společnosti k této problematice na základě výzkumů různých autorů. Neopomíjíme objasnění problematiky předsudků a stereotypů, včetně homofobie a diskriminace, které s těmito termíny úzce souvisí. V neposlední řadě se v práci věnujeme prostředí, výchově a jejich vlivu na vývoj, potažmo názory a postoje, dítěte.

Praktická část si klade za cíl zjistit postoje žáků II. stupně základních škol Zlínského kraje na homosexualitu, neopomíjí ani často diskutované uzákonění možnosti adoptovat dítě či uzavřít manželství. Chceme nejen tyto názory identifikovat, ale také zjistit, jak jsou ovlivněny prostředím, ve kterém dítě vyrůstá. Pro získání potřebných dat jsme zvolili kvantitativní výzkum formou dotazníku.

Domníváme se, že předkládaná diplomová práce spolu se zjištěnými výsledky může vstoupit do diskuze týkající se možnosti uzavřít manželství mezi homosexuálními páry včetně možnosti společné výchovy dětí. Věříme, že získaná data nám mohou poskytnout odpovědi na otázky, jestli je či není česká společnost připravená tyto změny zákoníku přijmout.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SEX A SEXUALITA

Termínem *sex* rozumíme výraz latinského slova „sexus“, tedy pohlaví. V běžné řeči je však jeho význam chápán jako fyzický kontakt mezi dvěma lidmi doprovázený vzrušením a cílem uspokojit pudové potřeby člověka. Představuje koitální nebo nekoitální styk mezi mužem a ženou (může mít však i jiné podoby nebo jiné aktéry). Sex představuje způsob uspokojení sexuálních pudů a můžeme o něm hovořit jako o základním nástroji reprodukce. Uvedená slova představují biologickou podstatu sexu. Zamysleme – li se však nad sexem ze sociálního hlediska, můžeme jej označit jako nástroj sociální komunikace, která je nedílnou součástí soužití obou pohlaví. Pomocí sexu sdílíme lásku, projevujeme náklonnost, v některých situacích slouží sex také jako prostředek řešení konfliktu. V neposlední řadě je nutné se na sex podívat i z hlediska fyzického prožívání. Poskytuje nám příjemné a intenzivní pocity slasti či fyzického potěšení (Kniha, 2014).

Pojem sexualita můžeme charakterizovat jako „*prvek lidské biologie, který primárně reprezentuje reprodukční účely a sekundárně je možné na ni pohlížet jako na zdroj fyzicky příjemných pocitů*“ (Kniha, 2014, str. 19). Sexualita je v naší kultuře, stejně tak v mnoha dalších kulturách, pod společenským dohledem a podřizuje se společenským normám a zvyklostem. Jinými slovy, pro přímé vyjádření pudové sexuality není v naší společnosti místo. Pokud jedinec tyto pudy nerespektuje nebo je zcela odmítá, je ze společnosti vyloučen a je označen za devianta (Fafejta, 2016). Sexualita je přirozená, ale na rozdíl od zvířat je člověk sexualizován po celý rok. Tento fakt vypovídá o oddělení sexuality od rozmnožování (Kniha, 2014).

Lidská sexualita je charakterizována také jistou variabilitou. Pokud o ní tedy mluvíme nebo přemýšlíme, je třeba rozlišovat její aspekty jako je orientace (či preference), identifikaci a chování. Orientací jsou mj. myšleny objekty, ke kterým daný jedinec tíhne a které jej vzrušují. Jinými slovy jde o to, zda daného jedince přitahují muži nebo ženy. Sexuální identifikací pak vyjadřujeme „*sebepojetí, pocit vlastní příslušnosti k určitému pohlaví a určité sexuální orientaci*“ (Krčmářová, 2014, str. 56). Zjednodušeně řečeno jde o to, zda se jedinec cítí být ženou či mužem, heterosexuálem nebo homosexuálem. Sexuální chování je vědomé a ovlivnitelné, jinými slovy jej pak můžeme charakterizovat jako aktivity, kterým se daný jedinec věnuje. Může se jednat například o sexuální experimenty jako je pozorování svlékajících se dívek, vzájemné zkoumání intimních partií a genitálií či homosexuální epizody (Krčmářová, 2014). Ondrejkovič (2009) dodává, že sexuální orientace a sexuální chování může, ale nemusí korespondovat se sexuální identitou.

Dítě si začíná uvědomovat svou náklonnost k určitému pohlaví přibližně mezi dvanáctým a osmnáctým měsícem života. V tomto období zpravidla dochází k pohlavní identifikaci s rodičem stejného pohlaví. S rodičem opačného pohlaví pak dochází ke komplementaci neboli doplňování. Pro zdravý vývoj dítěte je důležitá láskyplná náruč rodičů i samotné jejich jednání s dětmi. Děti si totiž ujasňují a přebírají mužské či ženské životní role právě pod vlivem dospělých. Ve věku dvou nebo tří let je pohlavní identita utvořena a je nevratná (Brzek, 1992).

Sex či sexualita jsou témata, která jsou v naší společnosti stále tabu, o kterých se nemluví a jsou pro společnost velmi intimní a soukromou záležitostí (Kniha, 2014).

1.1 Homosexualita

Termín homosexuální či homosexualita je znám teprve od poloviny 19. století. V odborné literatuře i v hovorové řeči tento termín proslavili Richard von Krafft-Ebing a Magnus Hirschfeld (Zvěřina, 2003). Termín umožnil popsat jedince, kteří se svým chováním a svými vztahy začali odlišovat od většinové normy jako je manželství nebo reprodukce. Začali být proto kategorizováni a odlišováni od „normálních“, heterosexuálních lidí (Ondrisová, 2002).

Homosexualita je odborníky označována jako „*celoživotní a stálá eroticko-sexuální orientace jedince na osoby stejného pohlaví*“ (Vaculík & Červenková, 2007, str. 59). Brzek (1992) dodává, že se jedná o stav nositelem nezapříčiněný a nezvolený. Bavíme-li se o nositelích homosexuálního zaměření, hovoříme pak o mužích – homosexuálech (anglicky gayové) a ženách – lesbičkách (Janošová, 2000).

Zlomový moment v chápání termínu homosexualita přišel v roce 1973, kdy se Americká psychiatrická asociace (APA) rozhodla vyškrtnout homosexualitu ze seznamu psychických poruch. Rozhodnutí neoznačovat homosexualitu jako duševní chorobu nebylo postavené na vědeckých diskuzích, ale na politickém tlaku (Kuby, 2014).

Odborníci, např. Janošová (2000), Zvěřina (2003) či Brzek (1992) upozorňují na důležitost rozlišování pojmu homosexualita a homosexuální chování. Zatímco u prvního pojmu hovoříme čistě o přitažlivosti či vzrušení stejnopohlavních osob, homosexuální chování představuje samotný styk těchto osob.

Pokud mladí chlapci projevují zájem o stejné pohlaví, často se jedná pouze o obdiv někoho staršího, ve kterém vidí autoritu, hrdinu, obdivují a závidí mu jeho sexuální zážitky (ať už jsou smyšlené či nikoliv). Tyto situace mohou obsahovat určitý sexuální náboj, který

vyvolává vzrušení. Pokud daný chlapec nemá ujasněnou svou sexuální orientaci, situace jej může velmi zneklidnit. Tyto reakce a zkušenosti jsou však ve většině případů pro další sexuální vývoj nedůležité (Brzek, 1992).

Mezi dvanáctým a čtrnáctým rokem života u chlapců dochází často k erekcím během sportování, zejména u sportů vyžadující blízký tělesný kontakt. Nemají však nic společného se sexuální orientací, s přibývajícím věkem se ztrácejí a erekce začíná být podmíněná sexuálním vzrušením. V pubertě pak chlapci uvolňují své sexuální napětí prostřednictvím masturbace, která je doprovázena erotickými představami. Pokud se v představách a fantaziích chlapců objeví sporadicky jiný chlapec či muž, nejedná se o nic významného. Jestliže však stejné pohlaví ve snech převažuje, poukazuje na homosexuální vývoj (Brzek, 1992).

Existuje mnoho situací, během kterých se heterosexuální jedinci mohou chovat homosexuálně a naopak. Příkladem takových situací je pobyt ve věznici, v armádě apod., kdy je osobám styk s opačným pohlavím znemožněn. Tyto „výstřelky“ nemají vliv na celoživotní sexuální orientaci jedince, po návratu do běžného života se vrátí zpět do heterosexuálního života. Pokud lidé přeci jen najdou v homosexuálních stycích větší zalíbení, než tomu bylo v dosavadním životě, nestali se z nich homosexuálové, nýbrž uvnitř sebe odhalili dosud neprojevenou homosexualitu (Janošová, 2000). O homosexuálních stycích ve vězeňském prostředí lze také říci, že neslouží jen k uspokojení tužeb. Jejím prostřednictvím je dávána najevo nadřazenost či podřazenost, jinými slovy mocenské postavení daných jedinců (Fafejta, 2016).

Může nastat situace, kdy jedince přitahují obě pohlaví (muži i ženy) přibližně stejně. Tato prostřední varianta mezi heterosexualitou a homosexualitou se nazývá bisexualita. Lidí, kteří toto mohou konstatovat, je však málo. Partnery si nevolí podle pohlaví, ale dle aktuální přitažlivosti (Janošová, 2000). Bisexualita byla dlouho považována pouze za přechodnou fázi směřující k homosexualitě nebo jako neochota přijmout vlastní homosexualitu. Dnes je však vnímána jako legitimní, reálná identita a kategorie (Ondrisová, 2002). Kromě heterosexuality, homosexuality a bisexuality rozlišujeme také intersexualitu (nevyhraněnost pohlaví, kdy se současně vyskytují mužské i ženské pohlavní znaky) a transsexualitu, u které se muž identifikuje s ženskou pohlavní identitou a naopak (Krčmářová, 2014). Dnešní společnost si vyžaduje právo na rozvolnění identity. Jinými slovy, někteří lidé si nepřejí být zařazení do předem připravených sexuálních kategorií, nechťejí jasně definovat svou sexuální orientaci. Pokud žádná z kategorií nepředstavuje sexuální orientaci nebo identitu

daného jedince, lze se pohybovat na pomezí více kategorií. V těchto případech hovoříme o queer hnutí (Fafejta, 2016).

Souhrnně lze pro komunitu s nevětšinovou sexuální orientací použít zkratku **LGBTI** nebo **Q**. Zkratka LGBTI vyjadřuje právě lesby, gaye, bisexuály, transsexuály a intersexuály, vedle toho písmeno Q vyjadřuje *queer* a zastřešuje všechny menšiny s jinou než většinovou sexuální orientací (Krčmářová, 2014).

Mnohé výzkumy vyjadřují přesvědčení, že ačkoliv je komunita homosexuálů diskriminovaná, jejich vztahy jsou trvalejší a kvalitnější. Diskriminace má však díky bojům za práva gayů a leseb zmírňující tendenci, značná část lidí stále považuje homosexualitu za úchylku či něco nenormálního. Tyto názory převládají především u mužů a osob žijících na předměstí. U mladých osob jsou názory naopak liberálnější (Renzetti, 2005).

1.2 Homosexualita v názorech současné české společnosti

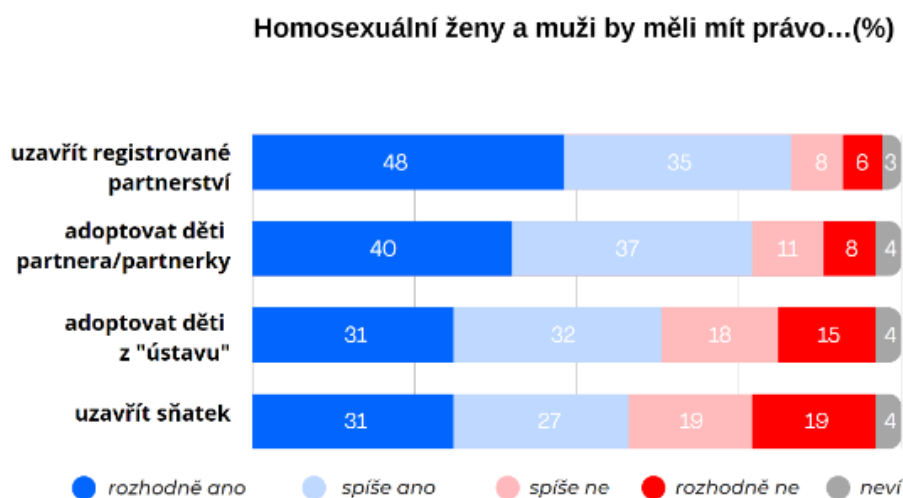
Homosexualita je v naší společnosti stále tabuizovaným tématem. V České republice není klasifikována jako duševní onemocnění, předsudky vůči ní jsou však hluboce zakořeněné a lze je mnohdy označit jako závažné, projevující se slovní či dokonce fyzickou agresí (Šejna, 2015).

ČSSR v roce 1961 vyňala homosexuální styk z trestního řádu a poté, v roce 1990, byl homosexuální styk zrovnoprávněn s heterosexuálním. Oblast nediskriminace je zakotvena v antidiskriminačních předpisech Evropské unie, kterou Česká republika přijala roku 2009 (Sloboda, 2016).

Před listopadem 1989 se společnost ani odborníci výzkumům postojů k homosexualitě téměř nevěnovali. Změna přišla po Sametové revoluci, kdy začalo docházet k prvním pokusům o mapování přetrvávajících postojů k homosexualitě, například výzkumy Weisse a Zvěřiny z let 1999 a 2001, nebo Janošové (2000). Sociologický ústav AV ČR v polistopadové době uskutečnil dotazníkové šetření na náhodném vzorku obyvatel s cílem zjistit vztah veřejnosti k homosexuálním jedincům. Homosexuální zkušenost v tomto výzkumu uvedlo 2,5 % respondentů. Výsledky přinesly zjištění, že negativní postoje a sankční hodnocení vůči této sexuální menšině téměř vymizely. Populace naopak zastávala názor, že je třeba pracovat na vytvoření optimálních právních norem a sociálního prostoru (Weiss & Zvěřina, 2001).

Výzkum týkající se míry tolerance vůči homosexuální menšině, možnosti uvaření sňatku mezi homosexuálními páry a možnosti adopce dětí touto skupinou provádí v pravidelných

intervalech Sociologický výzkum AV ČR. Tyto výzkumy poukazují na vzrůstající toleranci týkající se práv osob homosexuálního zaměření. Liberálnější postoj sledujeme ve všech oblastech výzkumu. Nejvýraznější posun vidíme v možnosti adopce partnerova dítěte, kde souhlasí 77 % respondentů. Nadpoloviční procento obyvatel také podporuje právo adoptovat děti z institucionálního prostředí (konkrétně 63 %) a uzavřít sňatek (58 % respondentů). Procento záporných odpovědí naopak klesá (Čadová & Kyselá, SÚ AV ČR, 2023).

Obrázek 1 - CVVM SÚ AV ČR, tisková zpráva, Postoje veřejnosti k právům homosexuálů – duben/květen 2023

Daný výzkum dále uvádí, že komunitu homosexuálů podporují respondenti, kteří se politickou preferencí řadí k pravici, svou životní úroveň považují za dobrou. Homosexuály podporují více ženy než muži, lidé věkové kategorie 15 – 29 let a lidé, kteří mají homosexuály mezi přáteli. Naopak, negativně homosexuály hodnotí a k právům zaujímá kritické postoje skupina obyvatel starší 65 let, dále ti, kteří svou životní úroveň označují jako špatnou a hlásící se k levicové politické orientaci. Tito lidé také většinou nemají mezi přáteli homosexuální jedince (Čadová & Kyselá, SÚ AV ČR, 2023). Vyšší pravděpodobnost negativních postojů vůči homosexuálům ze stran mužů zmiňuje také Ellis a kol. (2003).

Dle dostupných dat tolerance vůči homosexuálům a jejich právům stoupá. Dle Procházky (2003) k tomu přispívá i zveřejnění sexuální orientace mnohými známými osobnostmi a politiky. Toto přiznání ve většině případů žádnou výraznější negativní odezvu z řad

veřejnosti nevyvolalo. Přesto negativní postoj určitého procenta populace nelze odpárat. I to může být důsledek neustále diskuze o přijetí zákona o manželství stejnopohlavních párů či adopce dětí těmito páry.

1.3 Dispozice k homosexuální orientaci

Formování homosexuální orientace je předmětem mnoha diskuzí. Žádná studie nikdy neprokázala, že je možné se homosexuální orientaci naučit. Z čehož vyplývá, že její predispozice jsou výrazně biologického charakteru (Zvěřina, 2003).

Zvěřina (2003) dále uvádí, že z psychosociálního hlediska je pro vznik homosexuality nejvíce zdůrazňována rodina. Studie a zkušenosti však ukazují, že rodiče homosexuálně orientovaných jedinců jsou zcela normální. Manželství či partnerství těchto rodičů jsou dobrá i špatná, nedostatky v rodině nemají na formování homosexuality žádný vliv.

Co se genetické podmíněnosti týče, zde se názory odborníků rozcházejí. Zatímco Kuby (2014) tvrdí, že s naprostou jistotou žádný homosexuální gen neexistuje (své tvrzení opírá o výzkum jednovaječných dvojčat, kdy se předpokládá, že pokud je homosexuální jedno, bude i druhé – ale není tomu tak), Brzek (1992) uvádí, že člověk se s biologicky zakotvenou dispozicí k homosexualitě rodí.

Nejen odborníky, ale i laickou veřejnost také zajímá to, zda je možné homosexualitu rozpoznat již v dětství. Mnohdy skutečně můžeme nalézt prvky značící narušení procesu identifikace či sounáležitosti s daným pohlavím. Tyto prvky bývají v různých kulturách odlišné, vždy jsou ale typické pro opačné pohlaví. U chlapců, kteří mohou být v budoucnu homosexuály, pozorujeme nechuť k agresivním hrám, neperou se, ve škole méně zlobí. Nemají zájem o sporty jako sví vrstevníci, a to fotbal nebo hokej, nezajímá je ani motorismus. Naopak projevují zájem o domácí práce, pomáhají svým matkám v kuchyni, převlékají se do dámských šatů. Jejich okolí často poukazuje na to, že se měli narodit jako děvčata. Za své zodpovědné chování však bývají chváleni. V pubertě se pak ukáže, že dané chování bylo náznakem homosexuality (Brzek, 1992).

Podobné prehomosexuální chování projevují také dívky. Chovají se více chlapecky. Často je můžeme pozorovat, jak hrají s ostatními chlapci fotbal, hokej nebo se s nimi perou (Brzek, 1992).

Je důležité říci, že předcházející tvrzení neplatí pro všechny homosexuály. Většina takovýchto nápadných dětí se vyvinula v homosexuála, nelze to však tvrdit plošně. Řada

v dětství zženštilých chlapců a „klukovských“ dívek se v dospělosti chovala heterosexuálně. Můžeme také sledovat řadu dospělých homosexuálů, kteří v dětství vykazovali chování typické pro své pohlaví. Chlapci hráli fotbal a jiné agresivní hry, více zlobili. Dívky pak byly mnohdy nenápadné a něžné. Přesto jsou v dospělosti homosexuálně orientovaní. Z těchto tvrzení lze konstatovat, že *„rysy opačného pohlaví, které u některých dětí pozorujeme, znamenají jen zvýšenou pravděpodobnost homosexuality v dospělosti, ale v každém konkrétním případě to nemusí nutně platit“* (Brzek, 1992, str. 38).

Nutno také připomenout, že uvedené nápadnosti v chování k homosexualitě nevedou, ale jsou projevem stavu, který by mohl v budoucnu nastat. Různé zákazy, příkazy či tresty, které potlačují přirozenost, nic nezmění. Mohou naopak velmi narušit duševní vývoj dítěte (Brzek, 1992).

1.4 Coming out

Pokud se zamyslíme nad doslovným překladem anglického spojení *coming out*, hovoříme o „ukázání se, přiznání se“. Ve spojitosti s homosexualitou se tedy jedná o veřejné sdělení své vlastní sexuální (menšinové) orientace (Krčmářová, 2014).

Proces coming outu je vymezený dvěma částmi, a to intrapersonálním (vnitřním) a interpersonálním (vnějším, vztahovým). Intrapersonální můžeme charakterizovat jako vlastní psychické prožitky, které doprovází proces uvědomění si vlastní sexuální preference. Pojem interpersonální pak označuje vše, co se děje poté přímo v interakci s druhou osobou – sexuální zkušenosti, partnerské vztahy, komunikace o sexuální identitě apod. Tyto dvě fáze pak probíhají souběžně a jedna druhou ovlivňuje (Krčmářová, 2014).

Krčmářová (2014) dále uvádí, že mnohé výzkumy prezentují skutečnost, že homosexuální muž si svou sexuální orientaci začínají uvědomovat přibližně mezi 12 až 16 lety života. Pokud bychom měli hovořit o celkovém coming outu včetně veřejné fáze, probíhá pak téměř vždy po dvacátém roce života jedince (některé studie hovoří o období mezi 19 až 23 lety). Ženy tímto procesem prochází zpravidla o dva roky později.

Je důležité, aby jedinec vyrůstal v rodině, komunitě i společnosti, která nechová vůči sexuálním menšinám žádné předsudky, opovržení či diskriminaci. Vzhledem k tomu, že člověk se učí nápodobou, je žádoucí, aby si daný jedinec, který právě přiznává svou sexuální preferenci, jistý vzor našel. Člověk tak vyhledává společnost jiných homosexuálů, se kterými sdílí své zážitky i obavy. Jako lidské bytosti jsme však stále vybaveni vrozeným

pudem, který nás varuje před tím, že právě odlišnost může často být důvodem vyloučení jedince ze společnosti. Tyto dva silné protipóly lze sloučit v kyberprostoru (Krčmářová, 2014).

Proces coming-outu probíhá v několika fázích. Zaujal nás model vytváření homosexuální identity amerického psychoterapeuta Rika Isenseeho. Každý stupeň procesu sebeakceptace popisuje reakce, se kterými se dospívající homosexuál setkává, včetně reakce okolí. Dané stupně definuje jako:

- a) Pozorování nekonformity s pohlavím - v tomto případě je daný jedinec vystaven situacím, které poukazují na jeho odlišnost. Může se například jednat o situace, kdy malý chlapec se chová méně mužsky. Samotný jedinec si svou sexuální preferenci zatím neuvědomuje.
- b) Konflikt se sebeobrazem – okolí pozoruje odlišnosti a reaguje na ně, zpravidla verbálními urážkami. Jedinec si tyto negativní reakce osvojuje a je sám přesvědčený, že jeho prožívání je špatné.
- c) Zmatek a stud – jedná se o pocity, které často bývají doprovázeny snahou své tužby potlačit.
- d) Popření a projekce – v této fázi dochází k odmítnutí skutečnosti, jejímu překroucení, hledání alternativního vysvětlení. Projekcí je pak myšleno to, kdy jedinec své vlastnosti a rysy odmítá přijmout a promítá je naopak na osoby v jeho okolí.
- e) Racionalizace – mechanismus obrany, kdy probíhá hledání a následné objevení vysvětlení situací, se kterými není jedinec ztotožněn (lesbické ženy mohou svůj sexuální zážitek vykládat jako projev přátelství apod.).
- f) Pokusy o změnu – zde již jedinec pochopí svou sexuální orientaci, ještě s ní však není smířen a může navazovat heterosexuální vztahy. Najdou se i případy, kdy jedinec vyhledá odbornou pomoc a očekává, že bude „vyléčen“.
- g) Smutek nad ztrátou heterosexuálního obrazu - jedinec si uvědomuje stálost své sexuální orientace, stále si však nedovede představit spokojený život. Může propadat beznaději, lítosti, selhání, bezvýchodnosti až strach z toho, jak jeho blízcí a okolí bude na jeho orientaci reagovat. Tento strach někdy může vyústit až v sebevražedné tendence.

- h) Přijetí – v této fázi jedinec často potkává další osoby s menšinovou sexuální orientací, což boří jeho předsudky. Dochází k sebpřijetí, jedinec si uvědomuje, že nemusí ztratit svou identitu a své vlastnosti.
- i) Coming out – jedinec svou sexuální orientaci přizná jak sobě, tak i svému okolí. Fáze coming outu je celoživotní, člověk neustále potkává nové osoby a znovu přemýšlí nad tím, zda svou orientaci přiznat či nikoliv.
- j) Navazování vztahů - pokud žije jedinec v podporující komunitě, může se dostat do fáze tzv. „druhé adolescence“. Navazuje intimní přátelství, sbírá sexuální zážitky a mnohé další zkušenosti (Krčmářová, 2014).

Určitými fázemi coming-outu se věnuje také Janošová (2000). Definuje pět bodů ve dvou hlavních fázích, které se mohou navzájem prolínat. Těmito body jsou:

- a) Precoming out – situace, kdy si člověk uvědomuje svou odlišnost, ale v tuto chvíli ji nedovede vyjádřit.
- b) Vlastní coming out – dochází k pojmenování vlastní skutečnosti.
Tyto dva body představují fáze, během kterých dochází ke zjištění a akceptaci vlastní orientace.
- c) Fáze explorační – období prvních sexuálních vztahů a experimentů.
- d) Fáze partnerství – trvalejší sexuální vztahy.
- e) Fáze integrace – dochází k dotváření hodnot, upevňování rolí.

Uvedené tři fáze znázorňují uspořádání života jedince.

Jedinec během coming outu prochází náročnou životní etapou doprovázenou komplikovaným sebepojetím. Intenzivně prožívá svou odlišnost, cítí se osamělý. Problémem může být i absence životního vzoru. Homosexuál se většinou rodí heterosexuálním rodičům, jejich partnerský život je pro něj nepřijatelný, při hledání vlastního si tak neví rady. Náročné období je to však také pro rodiče, musí se smířit s novou perspektivou budoucnosti, mnohé své plány přehodnotit – například představa vnoučat. Rodiče však mohou být (a měli by být) těmi, kdo jedinci procházejícího coming outem nabídnou pomocnou ruku a porozumění (Janošová, 2000). Ačkoliv prvotní reakce nemusí být vždy pozitivního charakteru, s odstupem času většinou dospějí k toleranci a akceptaci sexuální orientace svého dítěte (Ondrisová, 2002).

1.5 Legislativa

V 50. letech 20. století vznikaly první studie porovnávající homosexuální a heterosexuální populaci. Studie Evelyn Hooker pak přispěla k tomu, že homosexualita byla vyřazena se seznamu mentálních poruch (Nedbálková, 2011). Koncem 20. století pak společnost upouští od přísných pravidel vyhraněnosti vůči homosexuálně orientovaným lidem. Odráží se to především v úpravě zákonodárství mnoha zemích (např. v České republice byl roku 1990 zrušen paragraf 244 trestného zákona, který styk mezi homosexuály diskriminoval stanovenou věkovou hranicí 18 let) nebo v medicíně. Vlivem pokroku moderních technologií je dnešní společnost více a více informovaná, což úzce souvisí se stoupající tolerancí vůči této sexuální menšině (Weiss & Zvěřina, 1999).

Roku 1981 se Rada Evropy vůbec poprvé vyslovila vůči diskriminaci homosexuálních párů. V roce 1994 již Evropský parlament přijal rezoluci, v níž vyzývá členské státy k ukončení nerovnoprávného jednání s osobami homosexuálně orientovanými. Následně „*Amsterdamská dohoda členských států Evropské unie z roku 1999 zakazuje diskriminaci na základě pohlaví, rasy, etnického původu, náboženství, názorů, invalidity, věku nebo sexuální orientace*“ (Procházka, 2003, str. 11).

Evropská úmluva o lidských právech z roku 1950 přiznává právo uzavřít manželství mužům a ženám. Roku 2009 pak nabyla právní platnosti Listina základních práv Evropské unie, která se již o ženách a mužích nezmiňuje. Manželské a rodinné právo pak obstarává legislativa jednotlivých států (Kuby, 2014).

V současné době již většina členských států Evropské unie přijala zákon o registrovaném partnerství, které umožňuje úřední stvrzení vztahu (Your Europe © 2024). Průkopníkem tohoto zákona bylo roku 1989 Dánsko, následovaly jej další státy (Procházka, 2003). Česko tento zákon přijalo v roce 2006. Státy, které k dnešnímu dni neumožňují registrované partnerství, jsou Bulharsko, Lotyšsko, Litva, Polsko, Rumunsko a Slovensko (Your Europe © 2024). Registrované partnerství však není totožné s manželství, homosexuálním párů nepřináší stejná práva, například není zajištěna otázka společného jmění manželů, dědické a sirotčí právo a mnohé další (Nešporová, 2021).

Stejně tak již řada států EU přijala legislativu, díky které mohou homosexuální páry adoptovat dítě, a to společně. Těmito státy jsou: Dánsko, Belgie, Nizozemí, Španělsko, Švédsko (Řehůrková, 2014).

Česká republika se mezi tyto státy dosud neřadí. Zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství připouští pouze to, že samotná existence partnerství nikterak neomezuje daného rodiče na zodpovědnosti, řádné výchově nebo svěření dítěte do péče. Žijí-li tito partneři ve stejné domácnosti, podílí se na výchově i druhý partner. Fafejta (2016) doplňuje, že ačkoliv se druhý rodič (nebiologický) na výchově podílí a dítě jej většinou za rodiče považuje, adopce, která by druhému rodiči přinesla mnohé právní podklady, dosud není možná.

Spojené státy americké v roce 2016 zrušily zákon zakazující adopci dětí stejnopohlavními páry. Některé zákony jednotlivých států jsou však stále příliš zastaralé či existuje mnoho soukromých adopčních služeb založených na víře, které stále adopci LGBT komunity stěžují (Lifelong Adoptions, © 2024). Renzetti (2005) na základě několika výzkumů tvrdí, že pokud dítě žije v domácnosti se stejnopohlavními rodiči, má to jen mizivý vliv na jeho sexuální orientaci. Stejně tak poukazuje na výzkumy, které naznačují, že děti vyrůstající v lesbických rodinách jsou mnohem uvolněnější a vynalézavější než děti vyrůstající v jiných domácnostech a ohledně své sexuální orientace nemají žádné nejasnosti či pochybnosti.

2 POSTOJE, PŘEDSUDDKY A STEREOTYPY

Uvedené termíny spolu velmi úzce souvisí, v minulosti dokonce docházelo k jejich překrývání. Od 30. let 20. století však postupně docházelo k rozlišování těchto pojmů (Weinerová, 2014).

2.1 Postoje

Postoje lze je definovat jako naučené, stabilní jednání, které vždy obsahuje nějaké emocionální hodnocení určitých objektů (Šmídová a kol., 2015). Hewstone a Stroebe (2006) dodávají, že tímto objektem může být cokoliv, ať už hovoříme o abstraktních pojmech, konkrétních, osobách, skupinách či neživých věcech.

Co se skladby postoje týče, je tvořen třemi komponenty, a to kognitivním, emotivním a konativním (snahovým). Obvykle bývá zastoupení jednotlivých komponentů vyvážené, může ale být některá ze složek dominantní. Kognice zahrnuje současné poznatky objektu. Konativní komponenty představují samotné chování. Emoční stránka (afektivní) vyjadřuje emoce, které objekt vyvolá (sympatii, hněv apod.). Právě emoční komponent udává sílu daného postoje. Pokud je emoční akcent velmi silný, často je postoj iracionální a doprovázený falešnými informacemi (Nakonečný, 1999).

Vzájemné vztahy uvedených komponentů můžeme označit jako konzistenci postoje. Postoj se stává stabilnější za předpokladu většího souladu mezi kognitivní a afektivní složkou postoje (Hadj Moussová, 2001).

Postoje se utváří v průběhu socializace díky působení sociálního prostředí. Postoje si utváříme po celý svůj život, vždy když se setkáme s novým podnětem. Největší množství podnětů získáme působením rodiny a rodinného prostředí. Jejich podoba záleží tedy na tom, jaké postoje si dítě vytvoří pod vlivem rodičů (Hadj Moussová, 2001). Dítě se učí rozlišovat dobré a špatné v rovině společensko-normativní (založené na to, jak daný objekt hodnotí kulturní a sociální prostředí dítěte) a v rovině subjektivní založené na vlastní zkušenosti (Nakonečný, 1999). Na utváření postojů má kromě rodiny vliv vrstevnická skupina a velmi silně také média. V průběhu života dochází jen velmi těžko k jejich změnám, a to především díky emočnímu komponentu. *„Pouhé informování působí pouze na kognitivní složku a pokud nedojde ke změně především ve složce afektivní, informace buď nejsou přijaty a zapamatovány nebo jsou interpretovány tak, aby souhlasily s již existujícím hodnocením.*

Nejúčinnějším prostředkem ke změně postojů je tedy prožitek“ (Hadj Moussová, 2001, str. 19).

Kromě vlastního prožitku lze docílit změny v postoji dalšími způsoby, například přesvědčováním, kdy se zdroj informací vyznačuje důvěryhodností, atraktivitou, mocí a v neposlední řadě také stylem, strukturou a obsahem (Nakonečný, 1999).

U postojů můžeme dle Hadj Moussové (2001) rozlišovat několik funkcí:

- 1) Instrumentální funkce, která slouží k prostému hodnocení objektu.
- 2) Schematizující funkce, díky které dochází k porozumění světa kolem nás. Jedinec snáze reaguje na celou kategorii předmětů, nikoliv na každý objekt zvlášť. Postoj v tomto případě zjednodušuje poznání, mnoha věcem ve světě dává význam.
- 3) Ochranná funkce sloužící k udržení pocitu vlastní hodnoty.

Nelze opomenout existenci subjektivního významu postojů. Zde dělíme postoje na centrální, které znázorňují vztah člověka k některému z významných objektů, jako je rodina, zaměstnání, vedení domácnosti a jiné, a periferní. Periferní postoje zaujímáme vůči méně významným objektům, jako je zahraniční i domácí politika a další. Platí ovšem, že význam daného objektu je pro každého velmi subjektivní (Nakonečný, 1999).

Pokud hovoříme o postojích k určitým společenským skupinám a hodnocení vůči nim je negativního charakteru, mluvíme o předsudcích. Pravdou také je, že každý negativní postoj má tendence projevit se nějakou akcí (Hewstone & Stroebe, 2006).

2.2 Předsudky

V minulosti byl význam tohoto termínu chápán jako úsudek založený na předešlé zkušenosti či rozhodnutí. Dnes o předsudku rovněž hovoříme jako o úsudku či postoji, který je však vytvořen ještě dříve, než danou věc prozkoumáme. Je tedy předčasný, nepodložený a často zobecněný, i když člověk s předsudkem bude přesvědčivě tvrdit, že pro své názory má dostatečné opodstatnění. Skutečnost však mnohdy bývá taková, že daný člověk má informací nedostatek, jsou překroucené. Jedinec má tendence k selektivnímu výběru několika svých vzpomínek, které slučuje s fámami. Zkušenost tzv. „z první ruky“, o kterou by jedinec svá tvrzení mohl opřít, chybí. Projevuje se to zejména v situacích, kdy jedinec s předsudky jedná s osobou, jež spadá do něj zavrhané skupiny. Můžeme pak spatřit *„odmítavý až nepřátelský postoj vůči člověku, který patří do určité skupiny, jen proto, že do této skupiny*

patří, a má se tudíž za to, že má nežádoucí vlastnosti připisované této skupině“ (Allport, 2004. str. 39).

Tento předčasný soud určité skupiny lidí se stává předsudkem v případě, kdy nedochází ke změnám v myšlení ani na základě nových informací a poznatků. Liší se tak od obyčejných mylných představ. Pokud je předsudek ohrožován nově vzniklými nesrovnalostmi, člověka v těchto situacích ovládnou emoce, kdy není schopen diskutovat a svůj dosavadní úsudek upravit (Allport, 2004).

O předsudku můžeme také hovořit jako o jisté antipatii. Tu lze pociťovat nebo slovně vyjádřit. Cílem může být skupina nebo jedinec, který se právě k určité skupině řadí. Dostává se tak do nevýhodného postavení, aniž by jej zapříčinil svým chováním (Allport, 2004).

Jak se předsudky projevují? Obecně platí, že čím intenzivnější postoj, tím roste pravděpodobnost vyústění v reálný čin. Potom charakterizujeme několik stupňů negativních akcí. Prvním z nich je osočování, kdy lidé o svých antipatiích veřejně mluví, obvykle se stejně smýšlejícími přáteli. Další akcí je vyhýbání se, následuje diskriminace. Právě u diskriminace se začíná zaujetí projevovat skutečnými činy, může se jednat o vyloučení ze zaměstnání, příležitosti ke vzdělání či zábavě apod. Následuje fyzické napadání, krajní fází pak je vyhlazování (Allport, 2004).

Zároveň se jedná o jev pro člověka zcela přirozený. Lidé mají tendence se separovat od jiných skupin a naopak se stýkat názorově či postojově blízkými (Šmídová a kol., 2015).

2.3 Stereotypy

„Stereotypy vycházejí z přesvědčení, že jedinec je nositelem určitých vlastností pouze proto, že je členem určité skupiny či kategorie, které tyto vlastnosti přisuzujeme jako charakteristické, vystihující“ (Weinerová, 2014, str. 10). Z uvedeného vyplývá, že určité vlastnosti jsou připisovány všem jedincům ve skupině (generalizace) a zcela tak chybí zřetel na individualitu každého člověka. Stereotypy mohou být pozitivního i negativního charakteru. Často slouží jako filtr dalších informací, což má za následek velkou odolnost vůči změnám. Mají však i pozitivní funkce, pomáhají s orientací ve světě nebo s uspořádáním reality (Weinerová, 2014).

Rozpoznáváme autostereotypy a heterostereotypy. Autostereotypy jsou vztahovány na naši vlastní skupinu, kterou hodnotíme pozitivněji než heterostereotypy, které se zaměřují na ostatní skupiny (Hadj Moussová, 2001).

Stereotypy můžeme také charakterizovat následovně:

- 1) Jedná se o pozitivní či negativní soud spojený s přesvědčením.
- 2) Má sociální původ. K jedinci se dostává veřejný názor prostřednictvím rodinného, školního či jiného prostředí. Velký vliv mají v dnešní společnosti také masmédiá. Osobní zkušenost jedince je zde upozaděna.
- 3) Jsou emoční povahy.
- 4) Dochází k rozporu nebo jen částečnému souladu s realitou.
- 5) Vyznačují se stabilitou.
- 6) Díky iracionálnímu charakteru odolávají logickým úvahám.
- 7) Stereotypy jsou součástí společenského dění (Weinerová, 2014).

Otázkou mnohých zůstává, z jakého důvodu jsou stereotypy odolné vůči změnám. Vysvětlením může být skutečnost, že si lidé vytvářejí svou vlastní realitu ve shodě se svým očekáváním nebo sami vyhledávají informace či důkazy, které jejich smýšlení potvrzují (Weinerová, 2014).

2.4 Formování postojů k homosexualitě

Pokud se zaměříme na příčiny negativních postojů vůči komunitě homosexuálů, nalezneme mnoho rozšířených mýtů. Ty se především týkají vztahu mezi homosexuály a dětmi. Mnoho heterosexuálů se například domnívá, že homosexuální pár dítě „potřebuje ke svému životnímu stylu“ nebo že dítě propadne nemravnostem jen při pohledu na stejnopohlavní pár. Ojedinelý není ani názor, že homosexuální muži mohou svádět malé chlapce – toto tvrzení však vyvrací data týkající se obtěžování dětí, kdy 90 % pachatelů tvoří heterosexuálové (Renzetti, 2005).

Dle dostupných výzkumů se mezi hlavní determinanty postojů k homosexualitě řadí pohlaví, vzdělání, věk a velikost místa bydliště (Vaculík & Červenková, 2007). Výzkum, který poukazuje na to, že muži zauímají negativnější postoj k homosexualitě než ženy, můžeme najít v publikaci Zvěřiny & Weisse (2001). Dále výzkumy poukazují na liberálnější postoj vůči homosexuálům u lidí s vyšším vzděláním a lidí bydlících ve větších městech. Dále jsou mladší osoby tolerantnější než starší (Vaculík & Červenková, 2007).

Jednotlivé vlivy formující postoje vůči homosexuální komunitě se rozhodli zkoumat Vaculík & Červenková (2007). Jejich výzkum prokázal, že jako nejvýznamnější vliv na formování

postojů můžeme označit přímou zkušenost s homosexuální osobou. S tím souvisí i fakt, že během této zkušenosti dochází k předáváním mnoha informací o homosexuálech, jejich aktivitách a zkušenostech. Držitel postoje zjišťuje, že homosexuální osoba není nijak výrazně odlišná. Osobní zkušenost spojená s předáváním informací bývá většinou pozitivního charakteru.

Dalším důležitým vlivem na formování pozitivního postoje vůči homosexuálům je „*přítomnost osob tolerantních vůči homosexualitě v primární rodině*“ (Vaculík & Červenková, 2007, str. 67). Tento vliv můžeme označit za významný za předpokladu spolupůsobení faktorů, kdy otec v rodině nemá dominantní úlohu v prosazování názorů a postojů, a kdy naopak matka veřejně prohlašuje svou přízeň (Vaculík & Červenková, 2007).

Mezi faktory, které mohou působit negativně na formování postojů vůči homosexuálům, můžeme zařadit média, přátele či vrstevníky. Pokud některý z těchto zdrojů předá prvotní informaci týkající se homosexuality negativního rázu (často to může být tvrzení, že homosexualita je nemoc, úchylka, něco proti přírodě), příjemce ji může považovat za důvěryhodnou. Další získávané informace, které se vyjadřují směrem k homosexuálům pozitivně, nemají na postoj vliv (Vaculík & Červenková, 2007).

Mezi další vlivy působící negativně můžeme zařadit nepříjemné pocity při představách homosexuálního styku či fyzického kontaktu vůbec, obavy z obtěžování se strany homosexuálně orientovaných mužů, a v neposlední řadě také přesvědčení o vhodnosti vychovávat děti (Vaculík & Červenková, 2007).

2.5 Homofobie

Termínem homofobie označujeme strach až odpor vůči homosexualitě. Vyjadřuje se předsudky či stereotypním myšlením. Může mít externalizovanou podobu, která je kromě předsudků a stereotypů projevuje ve formě posměšků, nadávek nebo jinými agresivními výroky. Pokud takové názory má sama osoba homosexuálně orientovaná, hovoříme o internalizované homofobii (Krčmářová, 2014). Zvěřina (2003) homofobii charakterizuje jako kritické až nepřátelské úvahy a všechny další možné (i nemožné) obavy vůči homosexuálním mužům a ženám. Ačkoliv je homosexualita od roku 1993 vyjmuta ze Seznamu nemocí a vad Světové zdravotnické organizace, stále narážíme ve společnosti například na hanlivé výroky vůči této menšině. Je pozoruhodné, že společnost se nevhodně vyjadřuje na adresu homosexuálních mužů více než žen.

11. 1. 2006 vydal Evropský parlament (EP) *Usnesení EP o homofobii v Evropě*. Toto usnesení definuje homofobii jako „*averzi vůči homosexualitě a vůči lesbám, gayům, osobám bisexuální nebo transsexuální orientace*“ (Kuby, 2014, str. 233), která se projevuje nenávisnými slovy nebo výzvám k diskriminaci. Dokument zároveň uvádí opatření pro členské státy EU, která jsou nutná k „vymýcení“ homofobie. Těmito opatřeními jsou:

- 1) pomocí výchovných opatření nebo právními a správními předpisy posílit boj proti homofobii. Mezi výchovná opatření lze pak například zařadit informační kampaň ve školských zařízeních nebo v médiích.
- 2) zajištění postihování homofobně nenávisných projevů nebo podněcování k diskriminaci.
- 3) zákaz diskriminace zakládající se na sexuální orientaci.
- 4) přijmout jakákoliv opatření, která přispívají k rovnosti (Kuby, 2014).

V kontextu homofobie je důležité zmínit také pojem heterosexismus, který je častěji zmiňován v domácí i zahraniční literatuře. Heterosexismus představuje paralelní pojem k rasismu či sexismu, používá se jako doplňkový termín k homofobii. Je definován jako soustava přesvědčení ignorující nebo odsuzující jakoukoli formu chování, identity, komunity či vztahu, která je odlišná od heterosexuální. Projevuje se například pocity nejistoty, obavami, znechucením, nevraživostí, ignorování nebo odsuzování homosexuality (Ondrisová, 2002).

Důsledkem homofobie může být výrazná psychická zátěž a především stres, které ovlivňují chování jedince. Tito jedinci mohou odejít z domova či ze školy, propadnout různým závislostem či se pokusit o sebevraždu (Ondrisová, 2002).

V porovnání s etnickými menšinami nemají homosexuálové téměř žádný podpůrný systém, neboť jejich rodina bývá zpravidla heterosexuální. Nemůže jim tak poskytnout odpovídající model toho, jak se vyrovnat s diskriminací, homofobií či sociálním útlakem (Ondrisová, 2002).

2.6 Diskriminace homosexuálů

Diskriminací rozumíme nerovné zacházení s lidmi na základě jejich příslušnosti k sociální kategorii. Tato kategorie může být zvýhodňována či znevýhodňována. Individualita každého jedince je zde upozaděna (Hnilica, 2010). V případě homosexuálů se tedy jedná o diskriminaci založenou na odlišných intimních vztazích a identity. Není přitom důležité, zda se daný jedinec homosexuálně chová, cítí, či se tak identifikuje nebo ho za homosexuála

považují druzí. Ve všech případech může kdykoliv dojít k porušení lidských práv a svobody (Ondrisová, 2002).

Předmětem zkoumání řady odborníků jsou příklady, kdy zástupci jedné skupiny diskriminují skupinu druhou. Tyto skupiny bývají označovány jako minorita a majorita. Pro označení minorita už v dnešní době není brán zřetel na počet jednotlivců ve skupině, nýbrž na sociální strukturu a vztahu k moci. Minoritní skupina se často potýká s nerovným zacházením ve srovnání s majoritní společností (Hnilica, 2010). Příkladem může být heterosexuální společnost versus homosexuální. Co se práva uzavření manželství nebo společné adopce dětí týče, nemají tyto dvě skupiny obyvatel stejné možnosti/práva.

Řadu argumentů můžeme slyšet také proti adopcím stejnopohlavními páry. Tím nejčastějším je ten, že pokud dítě vyrůstá s homosexuály, bude v kolektivu ostatních dětí šikanováno za to, že má dvě maminky nebo dva tatínky. Šikanu v tomto případě nelze vyloučit, ale měli bychom si spíše klást otázku zdroje tohoto problému? Jsou to děti homosexuálů, nebo ti, co šikanují? Dalším argumentem může být také absence mužského či ženského vzoru. To v mnohých ohledech považujeme za pravdivé tvrzení, ale jak se tedy máme postavit k situaci, kdy dítě z mnoha důvodů vychovává jen jeden z rodičů (Fafejta, 2016)?

Diskriminační postoje řady lidí mohou mít neblahý dopad na duševní zdraví homosexuálů, zejména v období dospívání, kdy se snaží nalézt svou vlastní identitu (Hlad'o, 2015). Důležitou a zároveň preventivní úlohou zabezpečení lidských práv (nejen) homosexuálů je aktivní zvyšování právního povědomí obyvatel, jejich vzdělání v oblasti lidských práv, zlepšování tolerance a aktivní výchova k toleranci různých forem odlišnosti (Ondrisová, 2002).

Šejna (2022) uvádí, že diskriminace osob s homosexuální orientací dosáhla počátkem nového milénia svého vrcholu.

3 PROSTŘEDÍ A JEHO VLIV NA VÝVOJ DÍTĚTE

Na utváření osobnosti člověka má významný vliv dědičnost, prostředí, výchova a sebevýchova (Bakošová, 2008). Během života se každý jedinec proměňuje z bytosti biologické na bytost společenskou. Tento proces, během kterého se začleňujeme do společnosti a učíme se v ní žít, nazýváme socializací. Ta probíhá nepřetržitě po celý náš život, díky socializaci dochází k osvojení řady forem chování, jazyka a obecně kultury dané společnosti. Socializace se tak vždy odehrává v nějakém prostředí. V prvotní fázi života je primárním činitelem socializace rodina. Dítě do prostředí uvádí, učí jej se v něm orientovat. Na působení rodiny plynule navazuje školní prostředí (Kraus, 2008).

Díky socializaci dochází k osvojování rolí, tzn. že každý člověk si osvojuje určité formy chování, které očekává jeho okolí na základě věku a společenského statusu. V mnoha případech se musí jedinec společnosti podřídit, přizpůsobit se sociálním normám, osvojit si mnohé sociální role či pravidla soužití. Tento proces pak nazýváme společenskou adaptací (Kraus, 2008).

Proces socializace je také členěn na čtyři základní stádia života jedince. Těmito stádii jsou dětství, mládí, dospělost a stáří. Období dětství počíná narozením přibližně do patnácti let věku. Tato etapa rozhoduje o finální struktuře osobnosti, je proto důležité, v jakém prostředí či v jaké společnosti dítě vyrůstá. Ačkoliv dítě ještě nemá ve společnosti své pevně zabudované místo, zprostředkovaně si k ní buduje vztah především prostřednictvím rodiny, školy či například obce. Mládí je označováno jako velmi složité období. Příčinou náročnosti může být skutečnost, že v tomto období dochází k fyzické dospělosti (hranice se v průběhu času posunuje směrem dolů) a sociální dospělosti, která se zase posunuje směrem nahoru (udává se až kolem 30 roku života). Tento rozkol způsobuje značnou disharmonii. Mladiství opouští dětství, ale zároveň klade odpor určitým znakům dospělosti (příkladem může být hledání kompromisu). Mladiství si proto budují svou vlastní subkulturu. V dospělosti dochází k naplnění všech tří životních drah: profesní, rodinné i společenské. Ve stáří již zpravidla nedochází k zásadním životním plánům, ale spíše člověk svůj život organizuje, hodnotí. Dochází k fyzickým změnám (úbytek sil, zdravotní problémy), člověk je vytržen z pracovního procesu, může dojít ke smrti partnera. Je tak důležité najít „nový smysl života“ jak v oblasti rodinné, profesní, tak i společenské (Kraus, 2008).

3.1 Prostředí rodiny

„Rodina je strukturovaným celkem (systémem), jehož smyslem, účelem a náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí“ (Kraus, 2008, str. 80). Představuje nenahraditelnou složku ve vývoji každého jedince, je nejvýznamnějším socializačním činitelem. Jedná se o přirozené prostředí, které si člověk nemůže vybrat, ale rodí se do něj. Podoba rodiny se v posledních letech výrazně mění. Zatímco poválečné období se neslo v duchu sňatkového i baby boomu s nedostatečnou sexuální osvětou, dnešní rodina se nachází ve zcela jiném postavení. Manželství již není nepostradatelnou součástí rodinného života, dětí nesezdaných rodičů je značné množství (Kraus, 2008).

Především výchova v rodině má vést děti k hodnotám lásky, slušnosti, tolerance, solidarity, úcty aj. Má rozvíjet vztah k sobě samému, ke společnosti, k lidem, k rodině, a v neposlední řadě také k přírodě. Co se vztahu k sobě samému týče, rodinná výchova by měla u dítěte pěstovat především svobodu a zodpovědnost. Vztah ke společnosti, k lidem a k rodině představuje dobré vztahy s jinými lidmi, schopnost spolupráce, umět se přizpůsobit. To si dítě osvojuje ve svých rodinách, například na vztahu svých rodičů k seniorům. Rodiče by také neměli zapomínat vést své děti k ochranně a lásce k přírodě (Bakošová, 2008).

Nezáměrné výchovné působení může být pro rodinnou výchovu vážným ohrožením. Televize, počítače, sociální sítě aj. jsou plné násilí, nezdravých mezilidských vztahů či předčasného sexu mezi mladými lidmi. Rodiče by měli s dětmi otevřeně mluvit o důsledcích tohoto působení (Bakošová, 2008).

Výchovné prostředí rodiny můžeme v širším slova smyslu chápat jako demografické, psychologické, kulturní a ekonomické podmínky, životní styl, hodnotovou orientaci a modely výchovy v rodině. V užším slova smyslu pak jde o podnětnost uvedeného v interakci s výchovným procesem (Bakošová, 2008).

3.2 Prostředí vrstevnické skupiny

Pro prostředí vrstevnické skupiny je charakteristická především věková a názorová blízkost. Pro život dětí jsou tyto skupiny přirozené, probíhá zde proces socializace (Vágnerová, 2012).

V období dospívání se jedinec osamostatňuje. Pokud během tohoto procesu pociťuje nejistotu, právě příslušnost k vrstevnické skupině mu pomáhá tento proces usnadnit. Vrstevnická skupina se vyznačuje také tzv. referenčním významem, jinými slovy

představuje základnu pro porovnávání zkušeností a dokáže dospívajícím dětem poskytnout užitečnou zpětnou vazbu. Jedinec ve skupině srovnává vlastní chování, názory, postoje a další se svými vrstevníky. Proces srovnávání nelze provádět v rodině, neboť dospělí prochází jinou vývojovou fází, mají odlišné názory a postoje. Proto je prostředí vrstevníků pro vývoj dítěte důležité (Vágnerová, 2012).

3.3 Prostředí školy

Všechna školská zařízení (od mateřských po vysoké školy, školní družiny či kluby, střediska volného času atd.) by se měla podílet na naplňování určitých cílů a funkcí, ale vždy s ohledem na jednotlivce i společnost. Těmito funkcemi jsou:

- a) Socializační funkce – slouží k přizpůsobování nové generace společenským poměrům, v dnešní době primárně hovoříme o větší zodpovědnosti mladých a o vyzbrojení této věkové kategorie vůči všem nástrahám rychle se měnící společnosti.
- b) Výchovná funkce – důraz je kladen především na celkový rozvoj osobnosti, nikoliv na předávání nových poznatků (naukovost).
- c) Pečovatelská funkce
- d) Poradenská funkce – zahrnuje především kariérní poradenství.
- e) Rekreační (relaxační) funkce – realizace probíhá především ve volném času dětí, pro školy se ale zde také nabízí prostor k zamyšlení, jak ve svých prostorách nabídnout co nejlepší podmínky pro přestávky.
- f) Profesionální funkce – oblast pro střední a vysoké školy, pomáhá studentům se zaujetím místa ve světě práce (Kraus, 2008).

Prostředí školy je po rodinném prostředí důležité pro socializaci. S rostoucím věkem žáků a žákyň se pak stává škola více a více sexualizovaná, sexualita je téměř všudypřítomná (Sloboda, 2016).

3.4 Výchova

Výchovu můžeme definovat jako záměrné i nezáměrné působení na procesy učení a socializaci s cílem přeměnit člověka. Probíhá v rodině, ve škole, ve volném čase. Výchovné působení však probíhá také nezáměrně, a to prostřednictvím masmédií. V širším smyslu je výchova totožná se socializací, v užším jí rozumíme jako plánované, cílevědomé a záměrné působení na hodnotové postoje, mravní chování a přesvědčení. Cílem je potom kultivovaná

bytosť, která je otevřená problémům současné civilizace a umí plnohodnotně prožít svůj život. Výchovu nelze žádným způsobem měřit, její výsledek můžeme vidět až s odstupem času (Bakošová, 2008).

O tom, že člověk se stává člověkem prostřednictvím výchovy, nás přesvědčují celé dějiny lidstva. Výchovou můžeme rozvinout povahové i motivační vlastnosti jedince, jeho temperament, schopnosti, nadání a mnohé další. Abychom docílili efektivnosti ve výchově, nelze opomíjet respekt k celkovému vývoji dané osobnosti, k individualitě (Bakošová, 2011).

Výchova by měla směřovat k dobré přípravě na život. Odpověď na otázku, co je obsahem této přípravy, je velmi obtížná. Bakošová (2011) však zmiňuje především přijímat a rozdávat lásku, vzdělávat se, pracovat, utvářet hodnoty a celkově se podílet na zlepšování kvality života. Tyto úlohy můžeme plnit v souladu s prostředím, které může nabídnout mnoho podnětů. Z pragmatického hlediska je odpověď na otázku snazší, byť ne jednoznačné. Výchova vede k žití člověka ve společnosti, který je činný, pracuje, vytváří hodnoty. Žije v partnerském svazku, podílí se na výchově dětí. Všeobecná příprava na život vytváří návyky, hodnoty, chování a mnohé další.

Co se týče výchovy návyků, zručnosti a postojů, důležitost toho učení zdůrazňoval již J. A. Komenský. Návyky je třeba utvářet již v raném dětství, je velmi náročné jich dotvářet až v dospělosti. Zároveň dodává, že chyby, kterých se lidé dopouštějí v raných fázích výchovy, doprovázejí jedince po celý život a je velmi obtížné je napravit. Cílem proto je utvářet dobré návyky, zvyky a postoje už v dětství (Bakošová, 2011).

3.5 Sexuální výchova

Prvotní zájem o sexuální výchovu datujeme do 70. let 20. století. Příčinou tohoto zájmu byla narůstající čísla těhotných mladých žen, obavy z rozšíření viru HIV a dalších pohlavních chorob a vyšší výskyt týrání a zneužívání dětí. Během let však došlo k výrazným změnám definic a obsahového významu. Z počátku bylo obsahem poučení o pohlavním styku, dnes už se ve spojitosti se sexuální výchovou bavíme ve vzájemné souvislosti s psychologií či sociologií, kde není kladen důraz pouze na znalosti, ale také na dovednosti, postoje, chování a jiné. Cílem pak je jedinec, který rozumí sobě samému, vlastní sexualitě i potřebám (Kamanová, 2014).

Všechny známé kultury projevují snahu o podřízení lidského sexuálního chování určitým mravním a právním normám. Pokud by tomu tak nebylo, působilo by to na společnost destabilizačně. Můžeme tedy říci, že civilizace využívá určitých forem sexuální restrikce. Jedním z neúčinnějších forem je pak tabuizace (Zvěřina, 2003).

V populaci tak shledáváme nedostatečnou míru sexuální poučenosti. To má za následek mnohé mýty a předsudky. Pokud by však sexuální výchova byla otevřená, docílili bychom zodpovědného a méně impulsivního přístupu mladých jedinců k sexualitě. Není vhodné mladistvé přesvědčovat, aby řekli sexu jasné ne, ale je žádoucí je vychovávat k pozitivním postojům. To naučí mladé lidi zodpovědnosti a zároveň se vyhýbat riziku (Zvěřina, 2003).

S hotovou sexualitou se nerodíme, nýbrž ji v průběhu života tvarujeme. V období dospívání dochází k probuzení fyzického rozměru sexuality, až poté postupně propojuje do celé osobnosti, včetně emocionálního a duchovním rozměrem. Sexualita tak zaujímá v životě každého jedince neodmyslitelné místo. Aby však mohl jedinec svou sexualitu rozvíjet a utvářet, je třeba mu pomoci, a to prostřednictvím sexuální výchovy. Tuto formu pomoci zajišťují jak rodiče, tak ostatní vychovatelé. Cílem sexuální výchovy je člověk zodpovědný za činy psychosexuálního rázu, které se v období dospívání probouzejí k životu (Augustyn, 1998).

Pokud budeme brát v potaz, kde (ve kterém prostředí) sexuální výchova probíhá, můžeme ji rozdělit na formální a informální. Formální má jasně předepsaná pravidla, zákony či nařízení, řadíme sem proto sexuální výchovu ze stran školy, lékařů, náboženských institucí apod. Informální prostředím žádnými platnými zákony a nařízeními neoplývá, i když se řídí nepsanými pravidly společnosti. Jedná se o sexuální výchovu poskytovanou rodiči, vrstevníky či médii. Přenos informací týkající se sexuální výchovy může proběhnout buď přímo (z očí do očí) nebo nepřímo prostřednictvím knih či masmédií (Kamanová, 2014).

3.5.1 Sexuální výchova ze stran rodičů

Sexuální výchova ze stran rodičů je vždy primární. Podstatu sexuální výchovy můžeme spatřovat především v tom, že jsou děti svědky vzájemné manželské lásky svých rodičů. Především v období dospívání dochází u člověka k pozorování sexuálních projevů v rodině a ve vrstevnické skupině. Velkým problémem této skupiny dětí se pak stává především tabuizace lidské sexuality. Právě tabuizace může mít za následek to, že dítě má ze své probouzející se sexuality velké obavy, a zároveň je jí fascinováno. V tomto období také dochází k nejistotě týkající se sexuální identity (Augustyn, 1998).

Rodiče o sexualitě nehovoří se svými dětmi dostatečně. Pokud komunikace probíhá, tak zpravidla až tehdy, vzniká-li nějaký problém (Bakošová, 2011). Neformálnost, vnímavost a klid rodičů má za následek to, že se děti komunikaci s rodiči vyhýbají mnohem méně a jsou také méně úzkostné. Pokud však tyto dospívající děti mají pocit, že jsou svými rodiči podrobeni výslechu a kontrole, jejich ochotu komunikovat o sexu to snižuje. Co se obsahu týče, komunikace s rodiči je zaměřená především na pohlavní zdrženlivost a antikoncepci (Kaňák&Stretti, 2014).

Je však nezbytné mít na paměti, že pro realizaci sexuální výchovy ze stran rodičů musíme mít reálnou představu o tom, co a kolik toho chceme dětem předat, a také to, aby poskytnuté nejvíce odrážely zájem a představy dětí. V neposlední řadě tyto informace musí být pravdivé (Kamanová, 2014). Bakošová (2011) dodává, že pokud komunikace mezi rodiči a dětmi v oblasti sexuality probíhá, je podmíněna vzděláním rodičů, jejich zkušenostmi a motivy.

Pokud jistá edukace ze stran rodičů probíhá, přináší to řadu pozitiv, jako například nižší počet sexuálních partnerů či užívání antikoncepce. Edukované děti zpravidla zahajují svůj sexuální život později než v rodinách, kde je sexualita tabuizovaným tématem (Kamanová, 2014).

Ačkoliv jsou rodiče v mnoha výzkumech preferovaným zdrojem informací, mezi primární zdroj sexuální výchovy se neřadí (Kamanová, 2014). Dokládá to výzkum Zvěřiny a Weisse z roku 2001, kteří rodinu uvádí až jako třetí nejčastější činitel. Emmerová a kolektiv (2010) dokonce uvádí domácí prostředí až na posledním místě.

3.5.2 Sexuální výchova ze stran školy

Sexuální výchova vedená školou by měla mít vždy charakter pomoci rodičům, neměla by přebírat jejich zodpovědnost (Augustyn, 1998).

„Při zavádění sexuální výchovy ve školách se vycházelo z toho, že tabuizace sexuálních témat vede k nežádoucímu zkreslení jejich významu pro život“ (Zvěřina, 2003, str. 252).

Nelze opomenout také vztah rodiče vs. škola, kdy je žádoucí vzájemná spolupráce a doplnění. Není tajemstvím, že někteří rodiče mají problém se svými dětmi otevřeně mluvit o sexuálních tématech, tato úloha je mnohdy velmi náročná i pro učitele. Nelze ale nechat děti edukované jen svou vrstevnickou skupinou či jinými nevhodnými zdroji. Není dokázané, že děti, které jsou sexuálně poučené, zahajují sexuální život dříve. Naopak respektují pravidla bezpečného sexu (Zvěřina, 2003).

Otevřená sexuální výchova by dle Zvěřiny (2003) měla obsahovat tyto cíle:

- 1) Předání informací o anatomii, fyziologii, psychologii a etice sexuality tak, aby byl jedinec veden racionálními motivy a byl uchráněn před mýty a předsudky.
- 2) Poskytnutí předpokladů k vytvoření vlastního hodnotového schématu a zodpovědného usměrňování života.
- 3) Brát na vědomí, že sexualita je přirozená součást lidského bytí.

3.5.3 Ostatní zdroje sexuální výchovy

Výzkum z roku 2008 ukázal, že primárními zdroji informací o lidské sexualitě tehdejších chlapců či dospívajících mužů jsou převážně média a vrstevnická skupina. Rozhovory či informace se týkají převážně HIV problematiky, partnerství, sexu, samotného pohlavního styku včetně jeho technik, těhotenství a dalších témat (Kaňák&Stretti, 2014).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V praktické části práce věnujeme pozornost samotnému výzkumu, jenž je zaměřený na zjištění postojů žáků II. stupně základních škol k homosexualitě. V následujících kapitolách proto vymezíme výzkumný problém, výzkumné otázky spolu s cíli, dále představíme pojetí výzkumu, metodu sběru dat a způsob jejich zpracování. Poté se budeme věnovat samotnému výzkumnému souboru, analýze zjištěných dat a diskuzi. V praktické části práce si klademe za cíl zachytit postoje dnešních žáků k homosexualitě a s ní spojenými právy a také to, jak jsou tyto názory ovlivněny rodinným prostředím.

4.1 Výzkumný problém

Vnímání homosexuality je tématem, které rezonuje společností i politickou scénou, zejména pak legislativa týkající se možnosti adoptovat děti či uzavřít manželství mezi homosexuálními páry. Dle výsledků CVMM SÚ AV ČR jsou postoje vůči komunitě homosexuálů liberálnější, zkoumá však názory a postoje dospělých jedinců. Považujeme za důležité oslovit i současnou generaci dospívajících, neboť, jak uvádí Janošová (2000) ve svém výzkumu, již tato věková skupina má zájem o tématech týkajících se homosexuální minority hovořit.

Zajímají nás nejen názory týkající se legislativy adopce dětí a uzavírání manželství, věnujeme se také celkovému vnímání žáků II. stupně základních škol ve Zlínském kraji k homosexualitě. Vzhledem k tomu, že se „*postoje formují na základě spontánního učení v rodině*“ (Cichá, 2012, str. 150), pokládáme za důležité se věnovat také otázce, jaké mají dle žáků postoje k homosexualitě jejich rodiče a zda se žáci s těmito postoji ztotožňují či nikoliv.

4.2 Výzkumné cíle

V rámci výzkumného projektu jsme si stanovili hlavní výzkumný cíl a dílčí výzkumné cíle.

Hlavní výzkumný cíl:

Zjistit, jaké jsou postoje žáků II. stupně základních škol Zlínského kraje k homosexuálně orientovaným jedincům.

Dílčí výzkumné cíle:

- 1) Zjistit, jaké jsou představy žáků o tom, kdo tvoří homosexuální pár.

- 2) Zjistit, kde se žáci nejčastěji setkávají s tématem homosexuality.
- 3) Zjistit, jaké jsou postoje žáků k uzavření manželství mezi homosexuálními páry.
- 4) Zjistit, jaké jsou postoje žáků k adopci a výchově dětí homosexuálními páry.
- 5) Zjistit, jaké jsou obecné postoje žáků k homosexualitě.
- 6) Zjistit, jaké jsou z pohledu žáků postoje jejich rodičů k homosexualitě.
- 7) Zjistit, jak se žáci identifikují s postoji rodičů vůči homosexuálním párům.

4.3 Výzkumné otázky

Pro náš výzkum jsme stanovili výzkumné otázky, které se shodují s výzkumnými cíli.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaké jsou postoje žáků II. stupně základních škol Zlínského kraje k homosexuálně orientovaným jedincům?

Výzkumné otázky:

- 1) Jaké jsou představy žáků o tom, kdo tvoří homosexuální pár?
- 2) Kde se žáci setkávají s tématem homosexuality nejčastěji?
- 3) Jaké jsou postoje žáků k uzavření manželství mezi homosexuálními páry?
- 4) Jaké jsou postoje žáků k adopci a výchově dětí homosexuálními páry?
- 5) Jaké jsou obecné postoje žáků k homosexualitě?
- 6) Jaké jsou z pohledu žáků postoje jejich rodičů k homosexualitě?
- 7) Jak se žáci identifikují s postoji svých rodičů vůči homosexuálním párům?

4.4 Metoda sběru dat

Pro výzkum jsme zvolili kvantitativní přístup metodou dotazníkového šetření. Zdrojem inspirace nám byl především dotazník L. Emmerové a kolektivu publikovaný ve webovém magazínu Socioweb (Sociologický ústav AV ČR © 2010), který se věnuje názorům na odlišnou sexuální orientaci a byl distribuován žákům 8. tříd základní školy a terciím víceletých gymnázií. U některých otázek jsme se inspirovali i jinými dotazníky, například Zvěřiny & Weisse (2001) nebo Mrvové (2017). Vzhledem k tomu, že ani jeden dotazník se v dostatečné míře nezaměřoval na otázky týkající se postojů rodičů těchto žáků k dané

problematicke, a jak se děti s těmito postoji svých rodičů identifikují, námi předložený dotazník jsme doplnili také o otázky vlastní.

Dotazník měl elektronickou podobu a bylo nutné jej vyplnit online.

Zkonstruovali jsme dotazník určený žákům II. stupně základních škol ve Zlínském kraji (viz. Příloha č. 1). Úvod dotazníku je věnován obecným informacím a objasnění, proč byla vybrána tato konkrétní věková kategorie pro výzkum diplomové práce. Samozřejmostí je informace o tom, že se jedná o anonymní výzkumné šetření. Nechybí stručné instrukce, jak v dotazníku odpovídat.

Dotazník je tvořen celkem 21 otázkami otevřeného, uzavřeného, polouzavřeného a škálového typu, jež odpovídají výzkumným otázkám a výzkumným cílům uvedených výše. Škálové položky jsou Likertova typu, kdy je respondentovi předkládáno tvrzení a on na nabídnuté stupnici, v našem případě 1 – 5 vyjádří míru svého souhlasu či nesouhlasu (Chráska, 2007).

První čtyři položky předkládaného dotazníku jsou zaměřeny na zjištění osobních informací o respondentech. Zajímá nás pohlaví, zda žijí ve městě či na vesnici a jaké je vzdělání jejich matky a otce. Všechny zmíněné otázky jsou uzavřeného typu, kde mají respondenti možnost označit jen jednu možnost z nabízených odpovědí.

Následně jsme dotazník rozdělili do sedmi oblastí:

Oblast č.	Název oblasti	Počet položek v dotazníku	Položky
1.	Představa o homosexuálním páru	1	5.) Kdo podle tebe tvoří homosexuální pár?
2.	Místo setkání s tématem	1	6.) Kde na téma homosexuality nejvíce narážíš?
3.	Postoj k uzavření manželství mezi homosexuály	1	7.) Souhlasíš s možností, aby mohli homosexuálové uzavírat sňatky?

4.	Postoj k adopci a výchově dětí homosexuály	3	<p>9.) Souhlasíš s možností, aby mohli homosexuálové adoptovat děti?</p> <p>10.) Nezáleží na to, jakou mají rodiče sexuální orientaci, důležitější je kvalitní vztah k dětem</p> <p>11.) Rodiče stejného pohlaví mohou dítěti poskytnout stejnou péči jako heterosexuální rodiče</p>
5.	Obecné postoje k homosexualitě	7	<p>11.) Myslím si, že jsou lidé v České republice k homosexuálům tolerantní?</p> <p>12.) Homosexualita je normální, stejně jako heterosexualita</p> <p>13.) Homosexuálové by měli mít stejná práva jako heterosexuálové</p> <p>14.) Homosexuálové mají těžší život než heterosexuálové</p> <p>15.) Nikdy bych se nekamarádil(a) s homosexuálem</p> <p>16.) Nechtěl(a) bych mít za sourozence homosexuála</p> <p>17.) Myslím si, že homosexualita je přirozený projev lidské sexuality</p>
6.	Postoj rodičů žáků k homosexuálům z pohledu žáků	3	<p>18.) Rodičům by vadilo, kdybych byl(a) homosexuál</p> <p>19.) Mí rodiče zaujímají vůči homosexuálům negativní postoje</p> <p>20.) Mí rodiče doma hovoří o homosexuálech v pozitivním duchu</p>

7.	Identifikace žáků s názory jejich rodičů	1	21.) Mám stejný názor na homosexuální jedince jako mí rodiče
----	--	---	--

Tabulka 1 – Oblasti v dotazníku (vlastní výzkum, 2024)

Otázka č. 5 je otevřeného charakteru a slouží jako otázka ke zjištění, co si respondenti představí pod pojmem homosexuální pár. Zároveň poskytuje odpověď na výzkumnou otázku č. 1. Otázka byla převzata z dotazníkového šetření Emmerové a kol. (2010).

U otázky č. 6 se dotazujeme na místo, kde se s tématem homosexuality dnešní žáci nejvíce setkávají. Položka se vztahuje k dílčí výzkumné otázce č. 2. Je polouzavřeného typu, nabízíme zde několik možností včetně možnosti „jiné“. Respondenti mohou označit vždy jen jednu z možností. I zde nám byl inspirací dotazník Emmerové a kol.

Otázka č. 7 sleduje postoj respondentů k možnosti uzavření manželství mezi homosexuálními páry a odpovídá na výzkumnou otázku č. 3. Tato dotazníková položka je škálového typu. Na stupnici 1 – 5 mají respondenti označit, do jaké míry s daným výrokiem souhlasí či nikoliv, přičemž hodnota 1 vyjadřuje *rozhodně nesouhlasím* a hodnota 5 *rozhodně souhlasím*. Platí tedy, že čím vyšší hodnota uvedena, tím je vyšší i míra souhlasu. Otázka byla převzata z dotazníkového šetření Emmerové a kol. (2010).

Postoji k adopci dětí a jejich výchově homosexuálními páry jsou věnovány otázky 8, 9 a 10. Položky se vztahují k výzkumné otázce č. 4. Opět jsou škálového typu, kde mají respondenti rozhodnout, zda s uvedeným výrokiem *rozhodně nesouhlasí* (hodnota 1) nebo naopak *rozhodně souhlasí* (hodnota 5). Čím vyšší hodnota, tím vyšší míra souhlasu. Otázka číslo osm je totožná s otázkou z výzkumu Emmerové a kol. (2010). Otázka č. 9 byla převzata z dotazníkového šetření Mrvové (2017) a otázka č. 10 byla vytvořena námi.

Otázky 11 – 17 jsou věnovány obecným postojům dnešních žáků k homosexualitě a vztahují se k dílčí výzkumné otázce č. 5. I v tomto případě se jedná o škálové položky s bodovým rozmezím 1 – 5, kde je úkolem respondentů zaznačit, jak s daným výrokiem souhlasí či nikoliv. Čím vyšší hodnota je uvedena, tím je vyšší i míra souhlasu. Otázky této oblasti jsou převzaty z dotazníkového šetření Emmerové a kol. (2010).

Otázky č. 18 – 20 sledují, jaký mají dle našich respondentů názor na homosexualitu jejich rodiče. Položka odkazuje na dílčí výzkumnou otázku č. 6. Otázka č. 18 byla převzata

z dotazníkového šetření Emmerová a kol. (2010) a je škálového charakteru – respondent má na škále 1 – 5 označit míru souhlasu či nesouhlasu s uvedeným výrokem. Otázky 19 – 20 byly vytvořeny námi pro zodpovězení výzkumné otázky č. 6. Jedná se o uzavřené otázky, kde je respondentům opět předloženo výroky a jejich úkolem je uvést svůj postoj. V tomto případě jsme respondentům nabídli možnosti odpovědět *rozhodně ano – spíše ano - ani ano, ani ne – spíše ne – rozhodně ne – nevím/o homosexuálech doma nehovoří*.

Oblast týkající se výzkumné otázky č. 7, tj. jak se se žáci identifikují s názory svých rodičů, obsahovala otázku č. 21. Jedná se o uzavřenou položku s jedinou možností volby: *rozhodně ano – spíše ano - ani ano, ani ne – spíše ne – rozhodně ne – nevím/o homosexuálech doma nehovoří*. Položka byla vytvořena námi.

4.5 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Výzkumný soubor této práce je tvořen žáky II. stupně základních škol Zlínského kraje s cílem získat relevantní informace o postojích této věkové skupiny k homosexualitě a s ní spojeným tématům. Výzkumné šetření probíhalo v měsíci březnu 2024.

Předpokladem pro daný výběrový soubor je skutečnost, že žáci staršího školního věku dokáží uvažovat reálně včetně variant, které musí uchopit abstraktně. Zároveň je uvažování starších školáků spojeno s poznáváním reálného a skutečného světa. Děti akceptují svět takový, jaký je, o alternativách příliš neuvažují (Vágnerová, 2017).

Základní soubor je tvořen všemi žáky II. stupně základních škol ve Zlínském kraji. Podle dat ČSÚ navštěvovalo v roce 2022/2023 tento stupeň vzdělávání a v tomto kraji celkem 23 347 dětí (Český statistický úřad, 2024). Výběrový soubor je pak tvořen žáky II. stupně dvou náhodně vybraných základních škol ve Zlínském kraji.

Na základě informací dostupných z webových stránek Atlas školství se ve Zlínském kraji nachází celkem 294 základních škol (Atlas školství, © 2024). Udělali jsme pomocí MS Excel číselný seznam těchto škol. Seznam zahrnoval i školy, které nabízí pouze první stupeň základního vzdělávání. Pomocí online generátoru náhodných čísel jsme určili dvě školská zařízení, která jsme oslovili. Pokud by volba padla na školu, která nemá druhý stupeň základního vzdělávání nebo se nechtěla průzkumu účastnit, losování bychom opakovali.

Generátor určil zařízení i s druhým stupněm vzdělávání. Telefonicky jsme kontaktovali ředitele příslušných škol s žádostí o realizaci výzkumu. Ti projevili zájem a ochotu se na

našem výzkumu podílet, téma jim přišlo zajímavé a ve společnosti aktuální. Ředitelé sdělili přibližný počet žáků, kteří navštěvují druhý stupeň základního vzdělání, a to 180 žáků.

Následovala domluva s řediteli daných základních škol na postupu týkající se distribuce dotazníku. Ředitelé projeví zájem toto téma zahrnout v předmětu občanské výchovy. Jedna škola disponuje počítačovou technikou přímo ve třídě, distribuce a následné vyplnění proběhlo přímo během výuky. Druhá škola počítačovou technikou ve třídě nedisponuje, ředitel proto rozhodl o rozeslání odkazu na dotazník na školní e-maily jednotlivých tříd, kde žádal o vyplnění s tím, že na dané téma bude během následující výuky probíhat diskuze. Dohoda s oběma řediteli však zahrnovala také to, že žáci nebudou do vyplnění jakkoli tlačení, vyplnění dotazníku bude čistě dobrovolné a anonymní. Nakonec se nám pro účely této práce vrátilo 159 vyplněných dotazníků.

Získaná data charakterizují naše respondenty následovně:

Otázka č. 1: Vyber pohlaví

	Absolutní četnost	Relativní četnost
chlapec	63	39,6 %
dívka	96	60,4 %
celkem	159	100 %

Tabulka 2 – Pohlaví respondentů (vlastní výzkum, 2024)

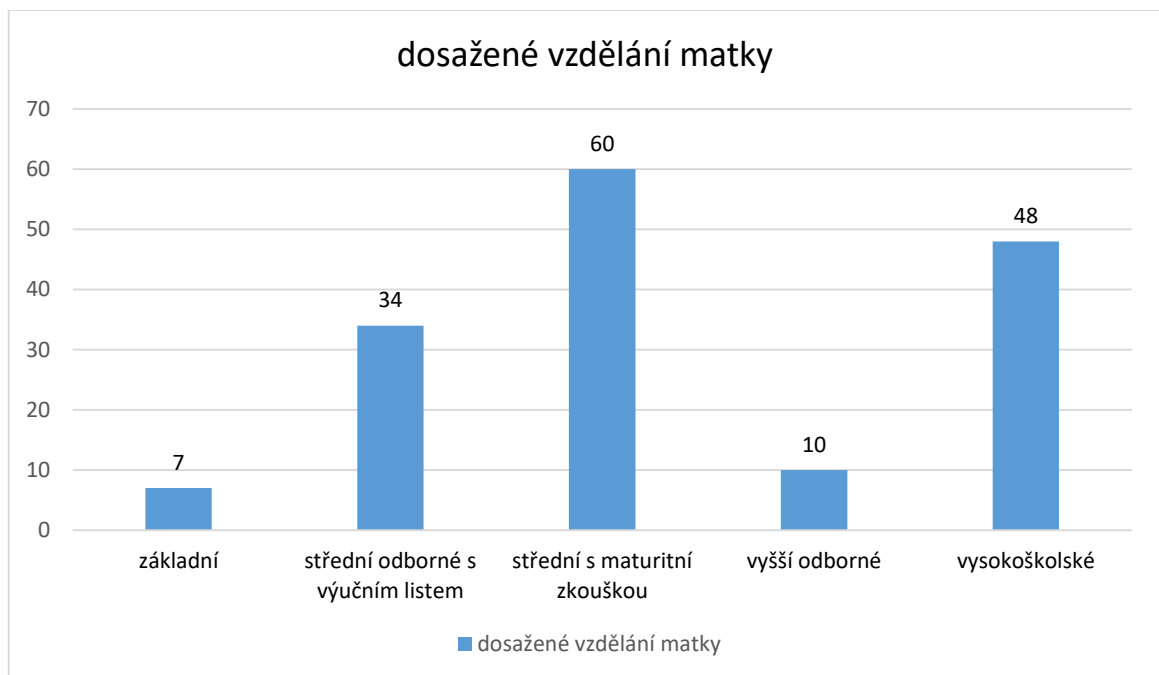
Otázka číslo jedna směřovala ke zjištění, jak jsou jednotlivá pohlaví chlapec a dívka zastoupeny v našem výzkumném šetření. Z celkem 159 respondentů se zúčastnilo 63 chlapců (39,6 %) a 96 dívek (60,4 %).

Otázka č. 2: Bydlíš (*doplň*)

	Absolutní četnost	Relativní četnost
ve městě	77	48,4 %
na vesnici	82	51,6 %
celkem	159	100 %

Tabulka 3 – lokalita bydliště respondentů (vlastní výzkum, 2024)

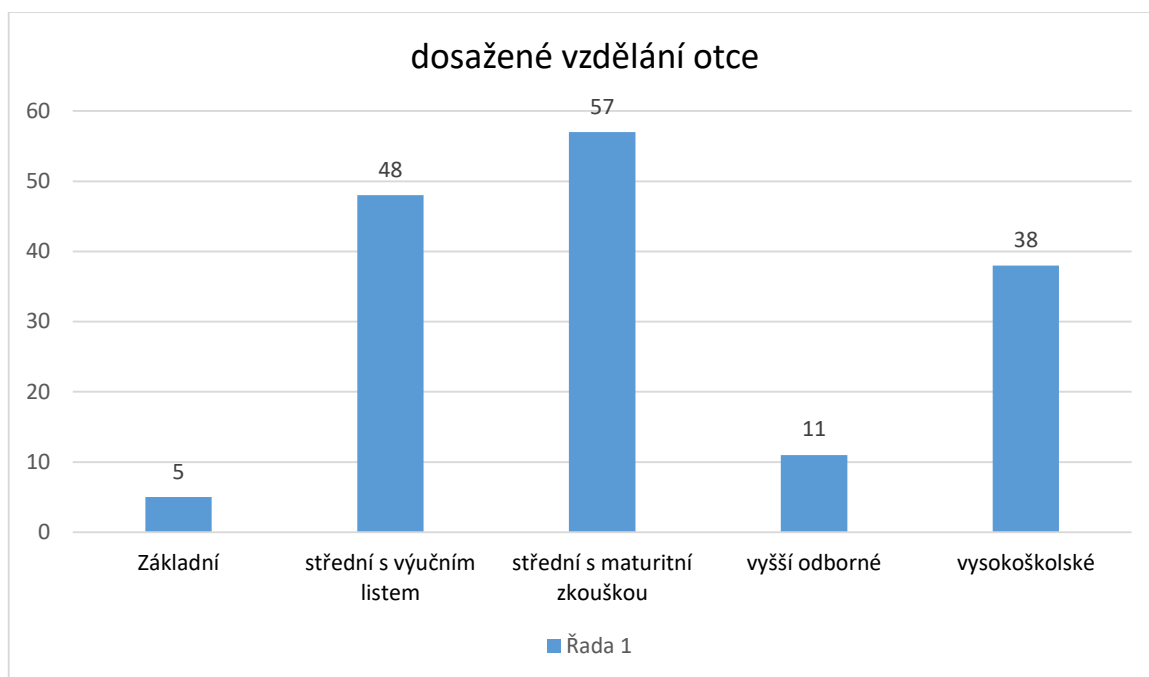
Poměr zastoupení žáků, kteří žijí na vesnici a kteří ve městě, je v celku vyrovnaný. 77 respondentů (48,4 %) žije ve městě, 82 (51,6 %) na vesnici.

Otázka č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání matky

Graf 1 – dosažené vzdělání matky (vlastní výzkum, 2024)

Graf zachycuje nejvyšší dosažené vzdělání matky každého našeho respondenta. Z grafu je patrné, že největší zastoupení mají matky se středním vzděláním zakončené maturitní zkouškou (celkem 60 odpovědí – 37,7 %), hned vzápětí následují ty s vysokoškolským vzděláním (48 odpovědí – 30,2). Početná je také odpověď našich respondentů, že jejich matka dosáhla středního odborného vzdělání s výučním listem, a to celkem 34 odpovědí (21,4 %).

Naopak nejméně je v našem vzorku žáků, jejichž matka má pouze základní vzdělání, a to 7 (4,4 %) a vzápětí matky s vyšším odborným vzděláním (celkem 10 odpovědí – 6,3 %).

Otázka č. 4: Nejvyšší dosažené vzdělání otce

Graf 2 – dosažené vzdělání otce (vlastní výzkum, 2024)

Vzdělání otců našich respondentů se od vzdělání matek drobně liší. I v tomto případě je největší zastoupení respondentů, jejichž otcové mají střední vzdělání zakončené maturitní zkouškou (celkem 57 respondentů, tj. 35,8 %). Hned poté však následují respondenti, jejichž otcové mají střední odborné vzdělání s výučním listem, a to 48 respondentů (30,2 %). Významně zastoupena je také skupina otců našich respondentů, kteří dosáhli vysokoškolského vzdělání, a to celkem 38 (23,9 %).

Nejméně zastoupeni jsou respondenti, jejichž otcové mají pouze základní vzdělání, a to 5 (3,1 %). O něco více, celkem 11 (6,9 %) jsou žáci, jejichž otcové mají vyšší odborné vzdělání.

4.6 Způsob zpracování dat

V úvodu dotazníku jsou faktografické položky sloužící k charakteristice výzkumného vzorku. Získaná data byla vložena do metodologické části práce.

Dílejší výzkumné otázky jedna a dva (DVO1 a DVO2) byly zpracovány pomocí výpočtu absolutní a relativní četnosti. Pro lepší přehlednost byla data uvedena do tabulek.

U dílčí výzkumné otázky č. 3 (DVO3) jsme získaná data vyhodnotili pomocí aritmetického průměru, směrodatné odchylky a určení minima a maxima. Následně jsme výsledky uvedli do tabulky, aby byly lépe přehledné.

Dílčí výzkumné otázky 4 – 6 (DVO4 – DVO6) byly vyhodnoceny pomocí popisné statistiky. Byl vypočítán průměr, směrodatná odchylka, minimum a maximum. Tato statistická data byla vždy úvodem vyhodnocena za celou oblast/dílčí otázku, poté následovalo vyhodnocení dat stejným způsobem, ale po jednotlivých položkách. Pro lepší přehlednost byly zjištěné údaje uvedeny do tabulek a seřazeny dle toho, se kterým výrokem se žáci nejvíce ztotožňují.

Odpověď na sedmou dílčí výzkumnou otázku (DVO7) jsme získali opět pomocí popisné statistiky – byl vypočítán aritmetický průměr, směrodatná odchylka, určené minimum a maximum. Uvedeno do tabulky pro lepší přehlednost.

V přílohách této práce naleznete podrobné Výsledky dotazníkového šetření (Příloha č. 2). U každé položky dotazníku jsme uvedli konkrétní počet daných odpovědí pomocí sloupcových grafů.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V následující kapitole se zaměříme na vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření. Abychom dosáhli naplnění výzkumných cílů, budeme postupovat podle struktury výzkumných otázek stanovených v kapitole 4.3.

Všechna získaná data deskriptivně znázorníme dle odpovědí našich respondentů. Jednotlivé výzkumné otázky postupně a uceleně vyhodnotíme způsobem, který nám poskytne odpovědi na výzkumné otázky.

5.1 Jaké jsou představy žáků o tom, kdo tvoří homosexuální pár?

Tato dílčí otázka (VO1) byla zaměřena na zjištění, jaké mají žáci představy o tom, kdo tvoří homosexuální pár.

V osmdesáti případech (50,3 %) respondenti odpovídali variace typu dva *jedinci stejného pohlaví, muž s mužem a žena s ženou* apod. Čtrnáctkrát žáci uvedli odpověď *muži a ženy* (8,8 %). Ve dvanácti případech (7,5 %) jsme zaznamenali odpověď *všichni*, dvanáctkrát zůstala otázka bez odpovědi (7,5 %).

Dvanáctkrát (7,5 %) respondenti uvedli odpověď *muž a muž* (v různých variacích), celkem 4x pak zněla odpověď typu *žena se ženou* (2,5 %). 2x byla uvedena odpověď *nevím* (1,3 %).

Pro přehlednost uvádíme odpovědi v následující tabulce:

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
dva jedinci stejného pohlaví	80	50,3 %
muži a ženy	14	8,8 %
všichni	12	7,5 %
muž a muž	12	7,5 %
žena a žena	4	2,5 %
nevím	2	1,3 %
bez odpovědi	12	7,5 %

Tabulka 4 – vyhodnocení oblasti č. 1 (vlastní výzkum, 2024)

Zaznamenali jsme také následující odpovědi: *lidé opačného pohlaví; obojí; gay; LQBT; kokoti a buzeranti; lidé, co se mají rádi; divní lidé; Ma* a XX; Ma* a Ja** (* a XX byla použita záměrně námi, v odpovědi respondentů byla uvedena konkrétní jména, považujeme však za vhodné v práci žádná jména neuvádět).

Domníváme se, že u odpovědi *muži a ženy* mají žáci na mysli dvě ženy nebo dva muže. Také odpovědi *muž a muž* či *žena a žena* dokládají to, že žáci vědí, že se jedná o přitažlivost stejného pohlaví, ale z nějakého důvodu žáci uvedli jen jedno pohlaví. Pokud bychom tyto zmíněné odpovědi sečetli s většinovou odpovědí *dva jedinci stejného pohlaví*, můžeme říci, že 110 respondentů, tj. 69,2 %, ví, kdo tvoří homosexuální pár.

Odpovědi zbylých 49 respondentů (30,8 %) nás nepřesvědčily o tom, že žáci ví, kdo tvoří homosexuální pár. Odpověď *všichni*, kterou uvedlo 12 respondentů (7,5 %), jejich znalosti nereflexuje. Stejně tak nejde jako vědomosti označit uvedené expresní výrazy nebo konkrétní jména. Dva respondenti uvedli odpověď *nevím* (1,3 %), dalších 12 (7,5 %) nechalo políčko pro odpověď prázdné, svou odpověď neuvedli.

5.2 Kde se žáci setkávají s tématem homosexuality nejčastěji?

Dílčí výzkumná otázka č. 2 si kladla za cíl zjistit, kde se žáci setkávají s tématem homosexuality nejčastěji.

Respondentům byla dána možnost zvolit z nabízených možností: v televizi, na internetu, doma, v tisku, ve škole. Pokud by žádná z nabízených možností nebyla pro žáky relevantní, měli na výběr ještě označit položku „jiné“ a doplnit svou odpověď.

Odpověď	Absolutní četnost	Relativní četnost
v televizi	21	13,2 %
na internetu	106	66,7 %
doma	4	2,5 %
v tisku	1	0,6 %
ve škole	16	10,1 %
jiné	11	6,9 %

Tabulka 5 - Vyhodnocení oblasti č. 2 (vlastní výzkum, 2024)

Tři z nabízených možností jasně dominovaly. Žáci uvedli, že nejčastěji se s tématem homosexuality setkávají na internetu (106 respondentů – 66,7 %), v televizi (21 respondentů – 13,2 %) a ve škole, kde tuto možnost označilo 16 žáků 10,1 %.

4 respondenti (2,5 %) označili možnost *doma*, jeden respondent zvolil možnost *v tisku*. Zbylých 11 (6,9 %) využilo možnosti *jiné*, kde uvedli: *u kamarádky, v seriálech a TV pořadech, ve společnosti*, dvakrát také zazněla odpověď *ve filmech* a čtyřikrát zazněla odpověď *všude*. Jeden respondent uvedl, že na toto téma nikde nenaráží.

Na základě zjištěných dat můžeme říci, že místem, kde se žáci s homosexualitou nejvíce setkávají, je internet. Významným místem setkávání je také televize a škola. Ačkoliv by primárním místem informací v oblasti sexuality měla být rodina, dle odpovědí našich respondentů tomu tak není, možnost *doma* označili pouze čtyři respondenti, tj. 2,5 %.

5.3 Jaké jsou postoje žáků k uzavření manželství mezi homosexuálními páry?

Respondenti odpovídali na dotazníkovou otázku č. 7, která se zaměřovala na jejich postoj k uzavření manželství mezi homosexuálními páry.

Oblast	N	Průměr	Směrodatná odchylka	Minimum	Maximum
Postoj k uzavření manželství mezi homosexuálními páry	159	3,6	1,23	1	5

Tabulka 6 – vyhodnocení oblasti č. 3 (vlastní výzkum, 2024)

Na základě získaných dat můžeme říci, že žáci II. stupně základních škol ve Zlínském kraji jsou vůči právu k uzavření manželství mezi homosexuálními páry spíše nakloněni. Průměrná hodnota, kterou naši respondenti vyjádřili míru souhlasu, je $M = 3,6$ ($SD = 1,23$).

Většina respondentů se k předloženému výroku vyjádřila kladně – 92 respondentů (57,9 %) souhlasí s možností uzavření manželství homosexuálních párů.

Značná část zvolila střední hodnotu *ani ano, ani ne* (odpovídá hodnotě 3 na námi předložené škále), a to celkem 40 respondentů (25,2 %). 27 žáků (17 %) uzavření

manželství mezi homosexuály neschvaluje, na předložené škále uvedli možnost *spíše nesouhlasím* nebo *rozhodně nesouhlasím*.

5.4 Jaké jsou postoje žáků k adopci a výchově dětí homosexuálními páry?

DVO4 je zaměřena na postoje žáků k adopci a výchově dětí homosexuálními páry. Ze získaných dat vyplývá:

Oblast	N	Průměr	Směrodatná odchylka	Minimum	Maximum
Postoj k adopci a výchově dětí homosexuály	159	3,71	1,23	1	5

Tabulka 7 – vyhodnocení oblasti č. 4 (vlastní výzkum, 2024)

Na základě zjištěných dat můžeme konstatovat, že žáci II. stupně základních škol zaujímají k adopci a výchově dětí spíše pozitivní postoj, kdy celkový průměr míry souhlasu v této oblasti činí $M = 3,71$ ($SD = 1,23$).

Žáci se nejvíce ztotožňují (zaujímají pozitivní postoj) s výrokem, že nezáleží na sexuální orientaci, ale na kvalitním vztahu k dětem, kdy $M = 3,97$ ($SD = 1,18$). S výrokem souhlasí 118 respondentů (74,2 %), negaci naopak uvedlo pouze 21 dotázaných (13,2 %). Nejméně se žáci ztotožňují s tvrzením, že by homosexuálové mohli adoptovat děti. Možnost *spíše souhlasím* nebo *rozhodně souhlasím* u této položky uvedlo 89 (60 %) respondentů, nesouhlas uvedlo 38 žáků (23,9 %). Průměr odpovědí této dotazníkové položky č. 8 dosáhl $M = 3,46$ ($SD = 1,29$). Přestože byla tato položka vyhodnocena z celé oblasti jako nejhorší, výsledek ukazuje na pozitivní postoj žáků k adopci dětí homosexuálními páry.

Znění otázky	Průměr odpovědí	Směrodatná odchylka
Nezáleží na tom, jakou mají rodiče sexuální orientaci, důležitější je kvalitní vztah k dětem	3,97	1,18

Rodiče stejného pohlaví mohou dítěti poskytnout stejnou péči jako heterosexuální rodiče	3,70	1,34
Souhlasíš s možností, aby homosexuálové mohli adoptovat děti?	3,46	1,29

Tabulka 8 – průměr odpovědí oblasti č. 4 (vlastní výzkum, 2024)

5.5 Jaké jsou obecné postoje žáků k homosexualitě?

Dílejší výzkumná otázka č. 5 se věnuje obecným postojům žáků k homosexualitě. Vztahují se k ní otázky 11 – 17 našeho dotazníku. Výsledek této oblasti je znázorněn v nadcházející tabulce.

Oblast	N	Průměr	Směrodatná odchylka	Minimum	Maximum
Obecné postoje k homosexualitě	159	3,13	1,38	1	5

Tabulka 9 – vyhodnocení oblasti č. 5 (vlastní výzkum, 2024)

Ze získaných dat vyplývá, že obecné postoje žáků II. stupně základních škol k homosexualitě nejsou jasně vyhraněny. Průměr odpovědí našich respondentů v této oblasti je $M = 3,13$ (kdy $SD = 1,38$). Většina respondentů tak nedokáže určit, zda zaujímají pozitivní či negativní postoj k této sexuální menšině. Míru souhlasu větší než tři ale lze označit za krok k pozitivnímu postoji.

Z dat vyplývá, že respondenti zaujímají nejvíce pozitivní postoj k legislativě. 101 dotázaných (63,5 %) se domnívá, že by homosexuálové měli mít stejná práva jako heterosexuálové. Proti se vyjádřilo 24 respondentů (15,1 %). Celková míra souhlasu této položky pak dosahuje $M = 3,79$ ($SD = 1,2$).

Největší míru nesouhlasu pak respondenti uváděli ve spojitosti s výrokem *Nikdy bych se nekamarádil(a) s homosexuálem*. S výrokem nesouhlasí 111 žáků (69,8 %), a naopak souhlasí 22 žáků (13,8 %). Celková míra souhlasu této položky činí $M = 1,99$ ($SD = 1,24$). Výsledek však vypovídá o kladném vztahu respondentů k homosexuálům.

Průměr jednotlivých odpovědí, který byl vypočítán na základě míry souhlasu a nesouhlasu (hodnota 1 – rozhodně nesouhlasím, hodnota 5 – rozhodně souhlasím, lze tak říci, že čím vyšší hodnota, tím je postoj žáků vůči homosexuálům pozitivnější), je zaznamenán v tabulce níže.

Znění otázky	Průměr odpovědí	Směrodatná odchylka
Homosexuálové by měli mít stejná práva jako heterosexuálové.	3,79	1,2
Homosexuálové mají těžší život než heterosexuálové.	3,57	1,09
Myslím si, že homosexualita je přirozený projev lidské sexuality.	3,25	1,33
Homosexualita je normální, stejně jako heterosexuality.	3,14	1,35
Nechtěl(a) bych mít sourozence homosexuála. ¹	2,45	1,46
Myslíš si, že jsou lidé v České republice k homosexuálům tolerantní?	2,61	0,94
Nikdy bych se nekamarádil(a) s homosexuálem. ²	1,99	1,24

Tabulka 10 – průměr odpovědí oblasti č. 5 (vlastní výzkum, 2024)

5.6 Jaké jsou z pohledu žáků postoje jejich rodičů k homosexualitě?

Dílejší výzkumná otázka č. 6 se zabývá postojem rodičů z pohledu našich respondentů k homosexualitě. Pro výpočet uvedených popisných statistik jsme dotazníkovým položkám č. 19 a č. 20 přiřadili číselnou hodnotu, kdy 1 – rozhodně nesouhlasím, 2 – spíše nesouhlasím, 3 – ani, ani, 4 – spíše souhlasím, 5 – rozhodně souhlasím. Odpovědi nevím/o

¹ Uvedeno původní znění, v případě vyhodnocení celkového průměru v tabulce č. 9 však s položkou pracujeme jako s reverzní

² Uvedeno původní znění, v případě vyhodnocení celkového průměru v tabulce č. 9 však s položkou pracujeme jako s reverzní

homosexuálech doma nehovoří jsme ponechali bez číselné hodnoty, pro výpočet hodnot jsme je vynechali.

Oblast	N	Průměr	Směrodatná odchylka	Minimum	Maximum
Postoj rodičů žáků k homosexuálům z pohledu žáka	159	2,28	1,08	1	5

Tabulka 11 – vyhodnocení oblasti č. 6 (vlastní výzkum, 2024)

Žáci se vyjadřují, že postoj jejich rodičů k homosexuálům je spíše negativní, kdy $M = 2,28$ ($SD = 1,08$).

Respondenti ve 47 případech (29,6 %) označili možnost *rozhodně souhlasím/spíše souhlasím* s tvrzením, že rodiče zaujímají vůči homosexuálům negativní postoje (položka č. 19). Oproti tomu 46 respondentů (28,9 %) zvolilo možnost rozhodně *nesouhlasím/spíše nesouhlasím*. Odpovědi u otázky č. 20, která respondentům předkládá tvrzení *Mí rodiče doma hovoří o homosexuálech v pozitivním duchu*, jsou velmi podobné. 34 respondentů (21,4 %) s tímto výrokem rozhodně či spíše souhlasí. Oproti tomu negaci uvedlo 48 respondentů (30,2 %).

U položek č. 19 a č. 20 uvedlo velké procento respondentů možnost, že postoje a názory svých rodičů neznají nebo se u nich doma o homosexuálech nehovoří. U položky č. 19, která žákům předkládá tvrzení *Mí rodiče zaujímají vůči homosexuálům negativní postoje* tuto možnost uvedlo 30 respondentů, tj. 18,9 %. U položky č. 20 se jedná o 42 respondentů (26,4 %), kteří uvedli, že rodiče doma o homosexuálech vůbec nehovoří.

U položky č. 18, kde se dotazujeme na to, zda by rodičům daného respondenta vadilo, kdyby náš respondent byl homosexuál, celkem 56 žáků (35,2 %) zvolilo prostřední hodnotu tři v nabídnuté škále (*ani ano, ani ne*), $M = 3,06$ ($SD = 1,21$).

Žáci se nejméně ztotožňují s tvrzením, že rodiče doma hovoří o homosexuálech v pozitivním duchu. Průměr míry souhlasu je zde $M = 2,86$ ($SD = 1,02$). Možnost rozhodně či spíše souhlasím s uvedeným zde uvedlo 33 respondentů (20,8 %), zápor pak 46 respondentů (tj. 29 %). Početně byla také zastoupena možnost *ani ano, ani ne*, kterou uvedlo 38 dotázaných (23,9 %).

Znění otázky	Průměr odpovědí	Směrodatná odchylka
Rodičům by vadilo, kdybych byl(a) homosexuál ³	3,06	1,21
Mí rodiče zaujímají vůči homosexuálům negativní postoje ⁴	2,95	1,1
Mí rodiče doma hovoří o homosexuálech v pozitivním duchu	2,86	1,02

Tabulka 12 – průměr odpovědí z oblasti č. 6 (vlastní výzkum, 2024)

5.7 Jak se žáci identifikují s postoji svých rodičů vůči homosexuálním párům?

Dílčí výzkumnou otázku či oblast č. 7 zjišťujeme, zda mají naši respondenti stejný názor na homosexuální jedince jako jejich rodiče. Žáci mají možnost výběru odpovědi *rozhodně ano – spíše ano – ani ano, ani ne – spíše ne – rozhodně ne – nevím/rodiče o homosexuálech doma nehovoří*. Pro výpočty byly těmto možnostem přiřazeny číselné hodnoty, kdy *rozhodně ano* = 5, *rozhodně ne* = 1. Odpovědím *nevím, rodiče doma o homosexuálech nehovoří* nebyla přiřazena žádná číselná hodnota, ve výpočtech nefiguruje.

Oblast	N	Průměr	Směrodatná odchylka	Minimum	Maximum
Identifikace žáků s názory jejich rodičů.	159	2,87	1,27	1	5

Tabulka 13 – vyhodnocení oblasti č. 7

Z dat vyplývá, že míra souhlasu dětí s názory a postoji svých rodičů není příliš vysoká, $M = 2,87$ ($SD = 1,27$). Vzhledem k tomu, že v předchozí DVO6 respondenti uvedli, že názory svých rodičů k homosexuálům považují za negativní, je tento výsledek uspokojující,

³ Uvedeno původní znění, v případě vyhodnocení celkového průměru v tabulce č.11 však s položkou pracujeme jako s reverzní

⁴ Uvedeno původní znění, v případě vyhodnocení celkového průměru v tabulce č.11 však s položkou pracujeme jako s reverzní

vypovídá o tom, že ne všichni žáci se s názory svých rodičů ztotožňují. Významná část respondentů však nemůže zhodnotit, zda je jejich postoj k homosexuálům stejný jako v případě jejich rodičů. Celkem 34 respondentů (21,4 %) označilo *možnost nevím/rodiče o homosexuálech doma nehovoří*.

Zaměřili jsme se na respondenty, kteří označili možnost *rozhodně ano* a *rozhodně ne*. *Rozhodně ano* označilo nejméně respondentů, a to 14 (9 %). Po detailním prozkoumání získaných dat můžeme konstatovat, že osm respondentů, kteří uvedli tuto možnost, označilo v otázce č. 19 odpověď *rozhodně ne/spíše ne*, totiž že rodiče nezauímají vůči homosexuálům negativní postoje.

Možnost *rozhodně ne* označilo 24 (15,1 %) respondentů. 16 z nich uvedlo, že jejich rodiče zauímají k homosexuálům negativní postoje, většina dotázaných tak stejný postoj se svými rodiči nesdílí, žáci jsou vůči této sexuální menšině liberálnější.

6 DISKUZE

Cílem praktické části této diplomové práce bylo zjištění, jaké postoje zaujímají žáci II. stupně základních škol Zlínského kraje k homosexualitě. Dle hlavního výzkumného cíle jsme vytvořili cíle dílčí. Abychom dosáhli těchto cílů, vytvořili jsme dotazník obsahující 21 položek otevřeného, uzavřeného, polouzavřeného a především skálového typu.

Našeho výzkumného šetření se zúčastnily převážně dívky, a to z 60,4 % oproti chlapcům, kteří tvoří 39,6 % respondentů. Poměr respondentů žijících na vesnicích a ve městech je vyrovnaný. Vzdělání rodičů respondentů je ve velké míře vyšší než základní.

Na základě zjištěných dat můžeme konstatovat následující, že většina respondentů, tj. 69,2 %, dokázala správně vyhodnotit, že homosexuální pár tvoří jedinci stejného pohlaví. Dvanáct respondentů, tj. 7,5 % otázku nezodpovědělo vůbec, dva (1,3 %) vepsali odpověď *nevím*. Zbýlých 22 % respondentů nás svými odpověďmi nepřesvědčili o znalostech, kdo tvoří homosexuální pár. Pro tuto věkovou kategorii žáků je typické tzv. induktivní uvažování, kdy dochází k zobecňování poznatků, nebo zkratkovitě generalizování (Vágnerová, 2012) – tato tvrzení by mohla vysvětlit odpovědi *všichni*, kterou uvedlo 12 respondentů (7,5 %). Použití expresních výrazů či konkrétních jmen můžeme také označit jako specifikum komunikačního stylu dospívajících, které má za cíl upoutat pozornost (Vágnerová, 2012).

Předmětem zjištění bylo místo, kde se žáci s tématem homosexuality setkávají nejčastěji. Z nabízených možností měl nejmenší zastoupení tisk, tuto možnost zvolil jen jeden respondent. Máme za to, že pravidelné čtení tiskovin výrazně převážily informace dostupné na internetu. Celkem 67,5 % respondentů také uvedlo internet jako hlavní místo setkávání s tématem homosexuality. Toto místo drtivě převažuje všechna ostatní místa. Školní prostředí bylo označeno jako třetí nejčastější místo (po internetu a televizi), ale výskyt v 10,2 % případů nepovažujeme za nijak častý. Rodinné prostředí v této situaci nepotvrdilo teoretickou část práce, kdy například Augustyn (1998) hovoří o rodinném prostředí jako o primárním zdroji sexuální výchovy. Pouze 2,5 % dotázaných uvedlo místo, kde se s tématem setkávají, domácí prostředí. Pokud se zaměříme na ty respondenty, kteří označili možnost doma, na základě podrobnější analýzy můžeme konstatovat, že alespoň jeden z rodičů těchto dětí má minimálně vyšší odborné vzdělání (konkrétně VOŠ + maturitní zkouška, VŠ + maturitní zkouška, VOŠ + výuční list, VOŠ + VOŠ).

Postoj žáků k uzavření manželství mezi homosexuálními páry můžeme označit za spíše pozitivní, míra souhlasu s předloženým výrokiem je $M = 3,6$ ($SD = 1,23$). Domníváme se, že žáci si jsou vlivem médií vědomi aktuálnosti tohoto problému, a dokážou k němu zaujmout jasné stanovisko.

Žáci se ve velké míře shodují s tvrzením, že není důležitá samotná sexuální orientace, nýbrž samotný vztah k dítěti. Míra souhlasu zde dosahuje průměru $M = 3,97$ ($SD = 1,18$). Možnost adopce homosexuálními páry je už pro žáky méně přijatelná, míra souhlasu s touto možností činí 3,46. Průměr míry souhlasu všech odpovědí této oblasti pak činí 3,71. Můžeme tedy říci, že dnešní žáci II. stupně základních škol Zlínského kraje jsou možnosti adopce a výchově dětí homosexuálními páry spíše nakloněni, vůči tématu zaujímají spíše pozitivní postoj.

Respondenti nejsou tolik přesvědčení o tolerantnosti Čechů vůči homosexuální menšině. Průměr míry souhlasu zde činí $M = 2,61$ ($SD = 0,94$). Největší míru nesouhlasu respondenti zaujali k tvrzení *Nikdy bych se nekamarádil(a) s homosexuálem*, kdy $M = 1,99$ ($SD = 1,24$). Výsledek však vypovídá o jejich kladném a liberálnějším vztahu s touto sexuální menšinou. Jako položku s nejvyšší mírou souhlasu můžeme označit tu, která se dotýká legislativy, konkrétně možnosti stejných práv heterosexuálů i homosexuálů. Průměr míry souhlasu zde činí 3,79 ($SD = 1,2$). I v tomto případě se domníváme, že žáci vnímají často diskutované téma homosexuality v médiích a uvědomují si závažnost problémů, které s absencí některých právních bodů souvisí. Vyhodnotit, zda žáci zaujímají vůči homosexualitě pozitivní či negativní postoj, není snadné. Na základě vyhodnocení celkového průměru míry souhlasu této oblasti, který činí $M = 3,13$, můžeme říci, že žáci zaujímají vůči homosexuálům spíše pozitivní postoje.

V práci jsme se zaměřovali také na to, jaké jsou z pohledu našich žáků názory a postoje rodičů vůči homosexuálním párům, a jak se s těmito názory identifikují samotní žáci. Průměr celé oblasti č. 6 pak činí $M = 2,28$ ($SD = 1,08$). Výsledek poukazuje na to, že žáci považují postoje svých rodičů k homosexuálům za spíše negativní. Na základě zjištěných dat však můžeme říci, že žáci se s názory svých rodičů spíše neztotožňují (míra souhlasu s tvrzením *Mám stejný názor na homosexuály jako má rodiče* je $M = 2,87$, $SD = 1,27$). Ačkoliv teoretická východiska této práce poukazují na rodinu jako primární zdroj formování postojů, žáci jsou schopni samostatného úsudku a zaujetí postoje, který je spíše liberálnější než ten jejich rodičů. Dle výsledků můžeme dále říci, že homosexualita je v českých rodinách stále velmi tabuizovaným tématem, velké procento dotázaných uvedlo, že odpověď na námi položenou otázku č. 19, č. 20 a č. 21 neví, o tématu se u nich doma nehovoří.

Hlavní výzkumná otázka zjišťovala postoje žáků II. stupně základních škol ve Zlínském kraji k homosexualitě. Na základě získaných dat jsme byli schopni zodpovědět výzkumné otázky a splnit stanovené cíle. Ze získaného materiálu vyplývá, že dnešní žáci II. stupně základních škol ve Zlínském kraji nezaujímají vůči homosexuální menšině negativní či odmítavý postoj, naopak se jeví jako spíše pozitivní. Výsledky našeho výzkumu se však vztahují pouze k námi získanému vzorku respondentů a nelze je zobecnit na celou populaci.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zaměřovala na postoje žáků k homosexualitě. Cílem bylo zjištění, jaký postoj k této problematice zaujímají žáci II. stupně základních škol ve Zlínském kraji.

Teoretická část je zaměřena na důležité pojmy související s tématem. Považujeme za důležité definovat nejen základní termíny jako jsou sex a sexualita, homosexualita a s ní spojené výrazy (např. coming out), věnujeme pozornost také charakteristice postojů, předsudků, stereotypů, homofobii a diskriminaci. Třetí kapitola teoretické části přináší definici prostředí a jeho vlivu na jedince. Zdůraznili jsme především vliv rodinného prostředí na postoje a názory jedince, neopomněli jsme však ani prostředí školy či vrstevníků. S tématem souvisí také otázka výchovy, včetně té sexuální. Na základě zjištěných informací vyplývá, že přístup občanů České republiky vůči komunitě homosexuálů se ubírá liberálnější směr. Prim by v osvětě mělo hrát rodinné prostředí spolu s výchovou v rodině, neboť tento činitel je považován jako primární zdroj názorů a postojů.

V praktické části práce jsme představili kvantitativní výzkum. Hned v úvodu této části jsme stanovili výzkumné cíle spolu s výzkumnými otázkami. Následně jsme představili výzkumný soubor, způsob jeho výběru a jeho charakteristiku. Další kapitoly práce již byly věnovány samotnému zpracování získaných dat. Pro lepší přehlednost jsme jednotlivé položky dotazníku začlenili do oblastí. Tyto oblasti jsme postupně vyhodnocovali, výsledky uváděli formou tabulek či grafů.

Závěrem jsme představili zodpovězení dílčích výzkumných otázek a dosažení výzkumných cílů. Hlavním cílem bylo zjištění postojů žáků II. stupně základních škol Zlínského kraje k homosexualitě. Jako dílčí cíle jsme pak stanovili mj. zjištění obecných postojů žáků k homosexualitě, jaký je jejich postoj k uzavření manželství či možnosti adoptovat dítě, jaký dle jejich názoru mají na tuto menšinu názor jejich rodiče a jak se s tímto názorem identifikují samotní žáci.

Ze získaných dat vyplývá, že postoje žáků II. stupně základních škol ve Zlínském kraji vůči homosexuálům nejsou negativního charakteru. Data sice nepředstavují jasný pozitivní postoj k daným dílčím otázkám a k homosexualitě obecně, v mnoha oblastech se pohybují lehce nad středovou hodnotou č. 3 (v případech, že žákům byla nabídnuta škála 1 – 5). Nejvíce liberální postoj respondenti zaujímají vůči právní legislativě umožňující uzavřít sňatky. Na základě tohoto zjištění můžeme říci, že postoje žáků II. stupně základních škol Zlínského kraje vůči homosexuálům jsou spíše pozitivní.

V měsíci únoru 2024, během vzniku této diplomové práce, projednávala Sněmovna České republiky možnost manželství pro všechny, které by vyřešilo právní nedostatky týkající se například společného jmění, vdoveckého/vdovského důchodu apod. Možnost uzavřít manželství mezi stejnopohlavním párem však dosud prozatím schválená nebyla, nicméně páry stejného pohlaví budou zřejmě moci vstupovat do partnerství s právy, které doteď platí pouze pro manželství muže a ženy (České noviny, © Copyright 1.04.2024 ČTK).

Závěrem uvádíme, že jsou nám vědomy limity této práce, zejména v dotazníkovém šetření. Naším cílem bylo sestavit co nejjednodušší dotazník pro naše respondenty. Získaná data sice poskytují zajímavé informace a podařilo se nám díky nim dosáhnout stanovených cílů, vyhodnocení získaného materiálu by jistě zasloužilo hlubší analýzu (například rozdělení respondentů dle bydliště a následné zanalyzování daných odpovědí apod.). Taková analýza dat by však pro svoji obsáhlost přesahovala požadavky kladené na tento typ závěrečné práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ALLPORT, Gordon Willard, 2004. *O povaze předsudků*. Praha: Prostor. ISBN 8072601253.
- [2] AUGUSTYN, Józef, 1998. *Sexuální výchova v rodině a ve škole*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. Pomoc pro život. ISBN 80-7192-331-1
- [3] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [4] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2011. *Teórie sociálnej pedagogiky: edukačné, sociálne a komunikačné aspekty*. Bratislava: Slovenská pedagogická spoločnosť Slovenskej akadémie vied v Bratislave. ISBN 978-80-970675-0-2.
- [5] BRZEK, Antonín a Jaroslava PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, 1992. *Třetí pohlaví?* Vyd. 1. Praha: Scientia medica. ISBN 80-85526-03-4.
- [6] CICHÁ, Martina, 2012. *Stereotypy a předsudky jako klíčový problém multikulturní výchovy*. In: *Jinakost, předsudky, multikulturalismus: možnosti a limity multikulturní výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978–80-244-3287-8.
- [7] ELLIS, Sonja, Celia KITZINGER and Sue WILKINSON, 2003. *Attitudes towards lesbians and gay men and support for lesbian and gay human rights among psychology students*. *Journal of homosexuality*, 44 (1), 121-138.
- [8] FAFEJTA, Martin, 2016. *Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti*. Praha: Portál. ISBN 9788026210306.
- [9] HADJ MOUSSOVÁ, Zuzana, 2001. *Kapitoly ze sociální psychologie*. Liberec. ISBN 80-7083-562-1.
- [10] HEWSTONE, Miles a Wolfgang STROEBE (ed.), 2006. *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál. ISBN 8073670925.

- [11] HLADŮ, Petr, 2015. *Postoje univerzitních studentů pedagogicky orientovaných studijních programů k homosexualitě měřené na škále Homosexuality Attitude Scale*. Pedagogická orientace, 25(3), 438 - 464.
- [12] HNILICA, Karel, 2010. *Stereotypy, předsudky, diskriminace: (pojmy, měření, teorie)*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1776-3.
- [13] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [14] JANOŠOVÁ, Pavlína, 2000. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 80-7184-954-5.
- [15] KAMANOVÁ, Lenka, 2014. *Sexuální výchova v rodině: co víme z výzkumných studií*. Studia paedagogica, 19(3), 31 – 46.
- [16] KAŇÁK, Jan a Sylvie STRETTI, 2014. *Faktory ovlivňující komunikaci o sexualitě a její obsah: zkušenosti z výzkumu u klientů a klientek NZDM*. In: *Děti a jejich sexualita: rádce pro rodiče a pedagogy*. V Brně: CPress. ISBN 9788026402909.
- [17] KNIHA, Michal, 2014. *Sexualita a její tabu*. In: *Děti a jejich sexualita: rádce pro rodiče a pedagogy*. V Brně: CPress. ISBN 9788026402909.
- [18] KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [19] KRČMÁŘOVÁ, Barbora, 2014. *Coming out neboli objevování vlastní sexuality*. In: *Děti a jejich sexualita: rádce pro rodiče a pedagogy*. V Brně: CPress. ISBN 9788026402909.
- [20] KUBY, Gabriele, 2014. *Globální sexuální revoluce: ztráta svobody ve jménu svobody*. Brno: Kartuziánské nakladatelství. ISBN 9788087864135.
- [21] MRVOVÁ, Hana, 2017. *Postoje žáků středních škol k homosexualitě*. Zlín, diplomová práce (Mgr.): Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií.

- [22] NAKONEČNÝ, Milan, 1999. *Sociální psychologie*. Vyd. 1. Praha: Academia. ISBN 80-200-0690-7.
- [23] NEDBÁLKOVÁ, Kateřina, 2011. *Matky kuráže: Lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti*. Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5648-0.
- [24] NEŠPOROVÁ, Olga, 2021. *Homoparentální rodiny*. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-410-1.
- [25] ONDREJKOVIČ, Peter, 2009. *Sociálna patológia*. 3., dopl. a preprac. vyd. Bratislava: Veda. ISBN 9788022410748.
- [26] ONDRISOVÁ, Sylvia, 2002. *Neviditeľná menšina*. 1. vyd. Bratislava: Nadace občan a demokracia. ISBN 80-968528-5-X.
- [27] PROCHÁZKA, Ivo, David JANÍK a Jiří HROMADA, 2003. *Společenská diskriminace lesbických žen, gay mužů a bisexuálů v ČR*. Praha: Gay iniciativa v ČR, 2003.
- [28] RENZETTI, Claire M. a Daniel J. CURRAN, 2003. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum. ISBN 8024605252.
- [29] SLOBODA, Zdeněk, 2016. *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*. Praha: Pasparta. ISBN 9788088163091.
- [30] ŠEJNA, Erik, 2022. Postoje žáků nižšího sekundárního vzdělávání k homosexualitě. *Studia paedagogica*, sv. 27 (1), 153-169.
- [31] ŠMÍDOVÁ, Michaela, Martin VÁVRA a Tomáš ČÍŽEK, 2017. *Inventura předsudků*. Společnost. Praha: Academia. ISBN 9788020027313.
- [32] VACULÍK, Martin a Petra ČERVENKOVÁ, 2007. *Formování postoje k homosexualitě*. *Československá psychologie*, roč. 51, č. 1, s. 75-89. ISSN 0009-062X.
- [33] WEINEROVÁ, Renata, 2014. *Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji*. Praha: Karolinum. ISBN 9788024626321.

- [34] WEISS, Petr a Jaroslav ZVĚŘINA, 1999. *Sexuální chování obyvatel České republiky: výsledky národního průzkumu*. Praha: Alberta Plus. ISBN 80-85792-13-3.
- [35] WEISS, Petr a Jaroslav ZVĚŘINA, 2001. *Sexuální chování v ČR - situace a trendy*. Praha: Portál. ISBN 807178558X.
- [36] ZVĚŘINA, Jaroslav, 2003. *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. Brno: CERM. ISBN 8072042645.

Elektronické zdroje:

- [1] Atlas školství. *Základní školy v Zlínském kraji*. © 2024. [online]. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://www.atlaskolstvi.cz/zakladni-skoly?p=7®ion=zlinsky-kraj>
- [2] ČESKO, 2006. Zákon č. 115/2006 Sb. *Zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů* In: Sbírká zákonů České republiky [online]. [cit. 2023-10-29]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115#cast1>
- [3] Český statistický úřad. Veřejná databáze – vzdělávání v základních školách. [online]. [cit. 202-02-24]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=VZD15&z=T&f=TABULKA&katalog=30848&str=v225>
- [4] ČADOVÁ Naděžda a Monika KYSELÁ. *Postoje veřejnosti k právům homosexuálů – duben/květen 2023* [online]. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR. [cit. 2023-10-24]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/5685-postoje-verejnosti-k-pravum-homosexuálu-duben-kveten-2023>
- [5] EMMEROVÁ, L., et al. *Názory na odlišnou sexuální orientaci*. 2010. [online]. Sociologický webzin. [cit. 2023-11-25]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=350&lst=116>
- [6] Lifelong Adoptions. *LGBT adoption statistics*. © 2024. [online]. [cit. 2023-10-24]. Dostupné z: <https://www.lifelongadoptions.com/lgbt-adoption/lgbt-adoption-statistics>.

- [7] Sněmovna schválila pro stejnopohlavní páry partnerství s většinou práv manželů. © 2024. *České noviny*. [online]. [cit. 2024-04-01]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2485224>
- [8] ŘEHŮŘKOVÁ, Helena. *Adopce dětí homosexuálními páry* [online]. Olomouc, 2014 [cit. 2024-03-24]. Available from: <https://theses.cz/id/h12m5p/>. Master's thesis. Palacký University Olomouc, Faculty of Law. Thesis supervisor JUDr. Lenka Westphalová, Ph.D.
- [9] Your Europe. *Manželství*. [online]. © 2024 [cit. 2024-02-02]. Dostupné z: https://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/marriage/index_cs.htm

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

%	procento
&	a
aj.	a jiné
a kol.	a kolektiv
APA	Americká psychiatrická asociace
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
AV ČR	Akademie věd České republiky
CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
č.	číslo
ČSSR	Československé socialistická republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EP	evropský parlament
HIV	Human Immunodeficiency Virus, virus lidské imunitní nedostatečnosti
LGBTI	lesby, gayové, bisexuálové, transsexuálové, intersexuálové
M	průměr (Mean)
mj.	mimo jiné
MS Excel	Microsoft Excel
N	počet
např.	například
Sb.	sbírky
SD	směrodatná odchylka
str.	strana
SÚ AV ČR	Sociologický ústav Akademie věd České republiky

Q queer (menšiny s jinou než většinovou sexuální orientací)
tzv. takzvaně

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - CVVM SÚ AV ČR, tisková zpráva, Postoje veřejnosti k právům homosexuálů – duben/květen 2023	17
---	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Oblasti v dotazníku (vlastní výzkum, 2024).....	43
Tabulka 2 – Pohlaví respondentů (vlastní výzkum, 2024)	45
Tabulka 3 – lokalita bydliště respondentů (vlastní výzkum, 2024).....	45
Tabulka 4 – vyhodnocení oblasti č. 1 (vlastní výzkum, 2024)	49
Tabulka 5 - Vyhodnocení oblasti č. 2 (vlastní výzkum, 2024).....	50
Tabulka 6 – vyhodnocení oblasti č. 3 (vlastní výzkum, 2024).....	51
Tabulka 7 – vyhodnocení oblasti č. 4 (vlastní výzkum, 2024).....	52
Tabulka 8 – průměr odpovědí oblasti č. 4 (vlastní výzkum, 2024)	53
Tabulka 9 – vyhodnocení oblasti č. 5 (vlastní výzkum, 2024).....	53
Tabulka 10 – průměr odpovědí oblasti č. 5 (vlastní výzkum, 2024)	54
Tabulka 11 – vyhodnocení oblasti č. 6 (vlastní výzkum, 2024).....	55
Tabulka 12 – průměr odpovědí z oblasti č. 6 (vlastní výzkum, 2024)	56
Tabulka 13 – vyhodnocení oblasti č. 7	56

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 – dosažené vzdělání matky (vlastní výzkum, 2024).....	46
Graf 2 – dosažené vzdělání otce (vlastní výzkum, 2024).....	47

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

Příloha P II: Výsledky dotazníkového šetření

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Postoje žáků II. stupně základních škol k homosexualitě

Milí žáci,

jmenuji se Lenka Bajzová a studuji navazující magisterské studium Sociální pedagogiky. Jako téma diplomové práce jsem si vybrala Postoje žáků II. stupně základních škol k homosexualitě. Toto téma je často diskutované jak v politické sféře, tak v té veřejné. Názory se mnohdy rozcházejí.

Domnívám se, že již vaše generace může k tématu přispět svým názorem. Tento názor může být velmi důležitý, souvisí s budoucností, která se týká každého z nás.

Dotazník zabere pouze pár minut. Vždy vyber jen jednu možnost. Je-li otázka škálového typu (1-5), označ možnost, která nejlépe vystihuje tvůj názor. Dotazník je zcela anonymní a poslouží pouze pro účely této práce.

Děkuji za váš čas.

* Označuje povinnou otázku

Vyber pohlaví *

- muž
- žena

Bydlíš *

- ve městě
- na vesnici

Nejvyšší dosažené vzdělání matky *

- základní
- střední odborné s výučním listem
- střední s maturitní zkouškou
- vyšší odborné
- vysokoškolské

Nejvyšší dosažené vzdělání otce *

- základní
- střední odborné s výučním listem
- střední s maturitní zkouškou
- vyšší odborné
- vysokoškolské

Kdo podle tebe tvoří homosexuální pár?

Vaše odpověď

Rodiče stejného pohlaví mohou dítěti poskytnout stejnou péči jako heterosexuální rodiče *

1 2 3 4 5
rozhodně nesouhlasím rozhodně souhlasím

Myslíš si, že jsou lidé v České republice k homosexuálům tolerantní? *

1 2 3 4 5
rozhodně nesouhlasím rozhodně souhlasím

Homosexualita je normální, stejně jako heterosexualita *

1 2 3 4 5
rozhodně nesouhlasím rozhodně souhlasím

Homosexuálové by měli mít stejná práva jako heterosexuálové *

1 2 3 4 5
rozhodně nesouhlasím rozhodně souhlasím

Homosexuálové mají těžší život než heterosexuálové *

1 2 3 4 5
rozhodně nesouhlasím rozhodně souhlasím

Nikdy bych se nekamarádil(a) s homosexuálem *

1 2 3 4 5
rozhodně nesouhlasím rozhodně souhlasím

Nechtěl(a) bych mít za sourozence homosexuála *

1 2 3 4 5
rozhodně nesouhlasím rozhodně souhlasím

Myslím si, že homosexualita je přirozený projev lidské sexuality *

1 2 3 4 5
rozhodně nesouhlasím rozhodně souhlasím

Rodičům by vadilo, kdybych byl(a) homosexuál *

1 2 3 4 5
rozhodně nesouhlasím rozhodně souhlasím

Mí rodiče zaujímají vůči homosexuálům negativní postoje *

- rozhodně ano
- spíše ano
- ani ano, ani ne
- spíše ne
- rozhodně ne
- nevím/o homosexuálech doma nehovoří

Mí rodiče doma hovoří o homosexuálech v pozitivním duchu *

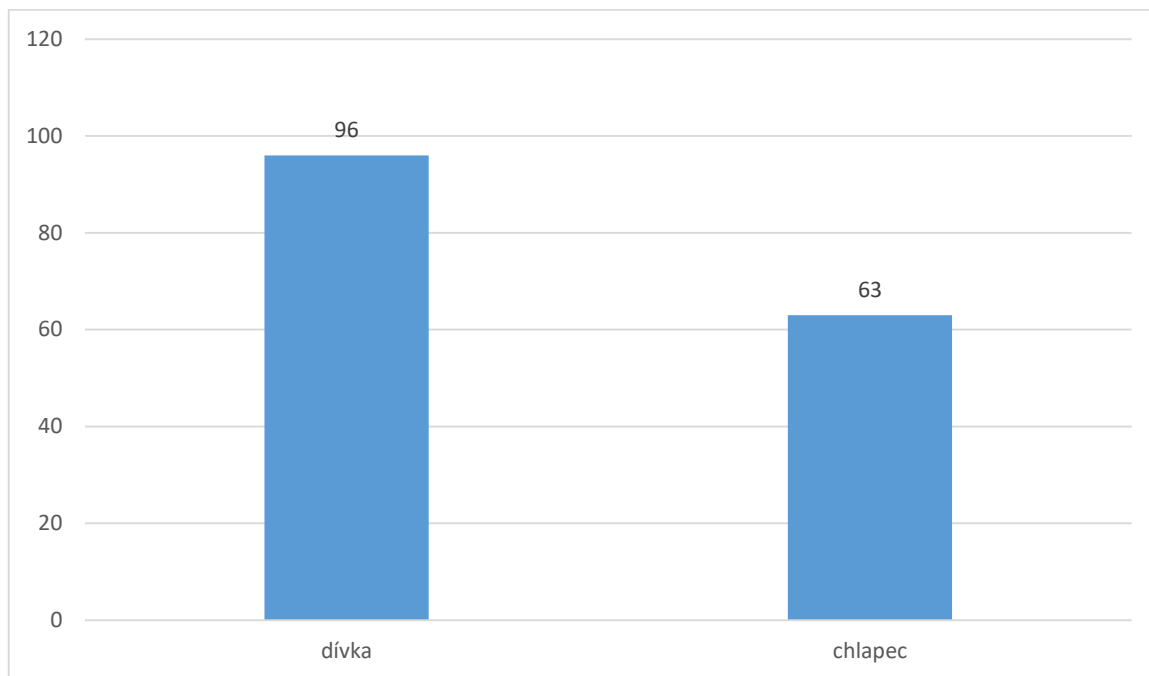
- rozhodně ano
- spíše ano
- ani ano, ani ne
- spíše ne
- rozhodně ne
- nevím/o homosexuálech doma nehovoří

Mám stejný názor na homosexuální jedince jako mí rodiče *

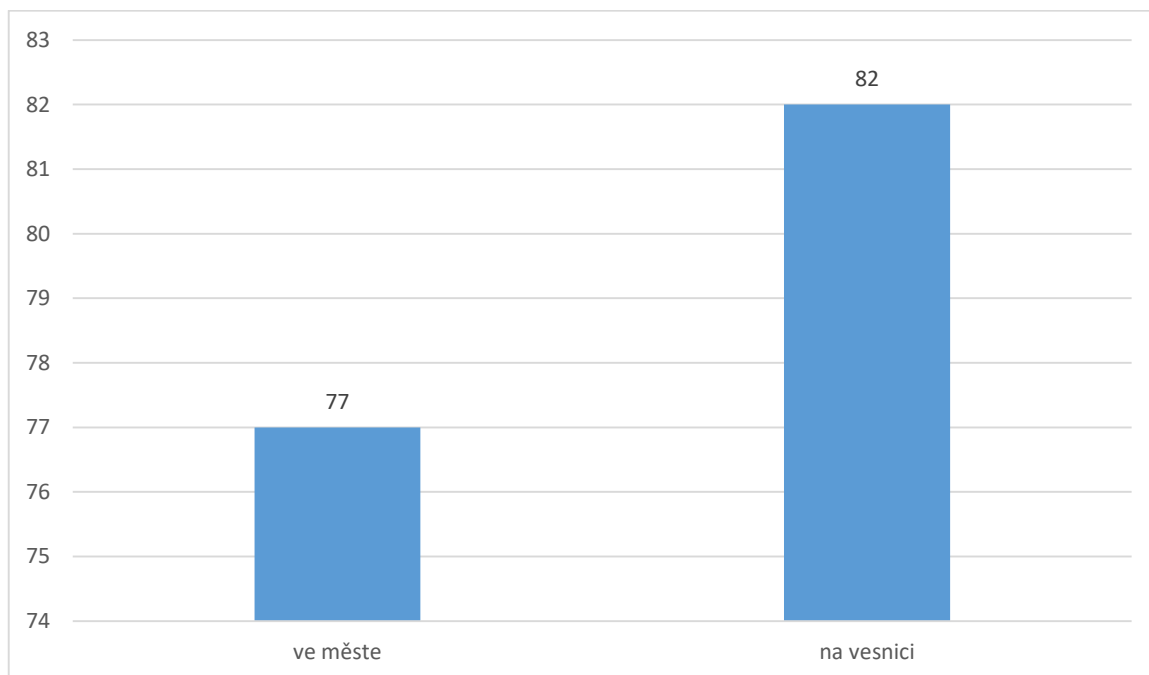
- rozhodně ano
- spíše ano
- ani ano, ani ne
- spíše ne
- rozhodně ne
- nevím/rodiče o homosexuálech doma nehovoří

PŘÍLOHA P II: VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

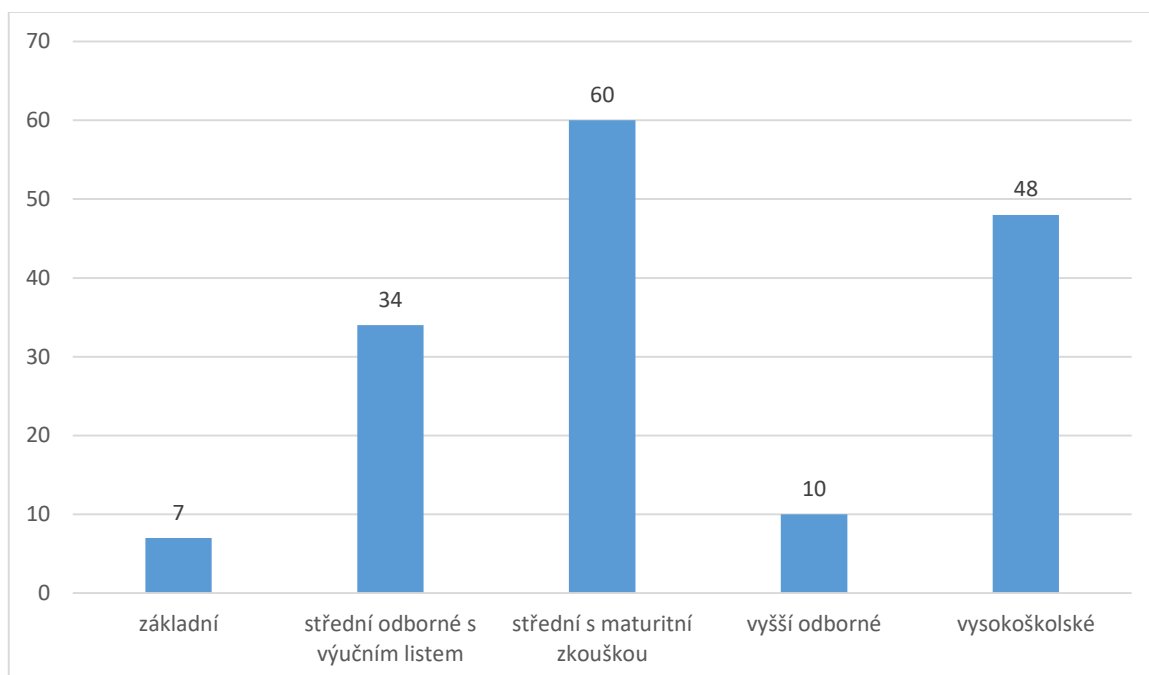
1) Vyber pohlaví

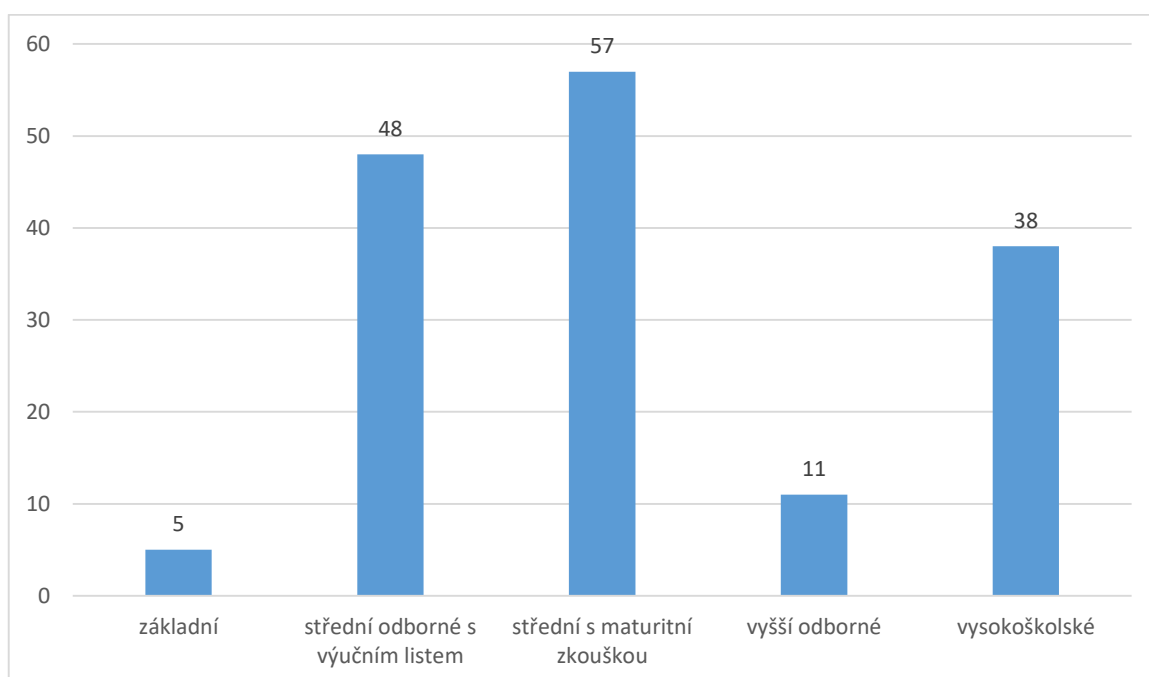
2) Bydlíš

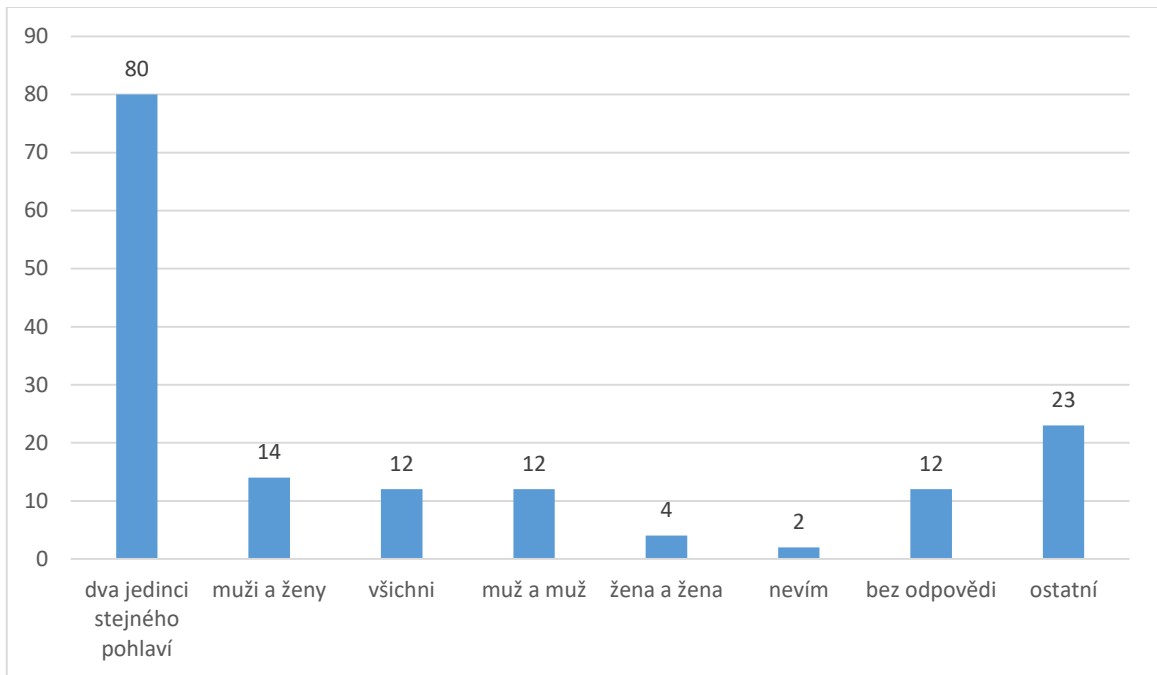
3) Nejvyšší dosažené vzdělání matky

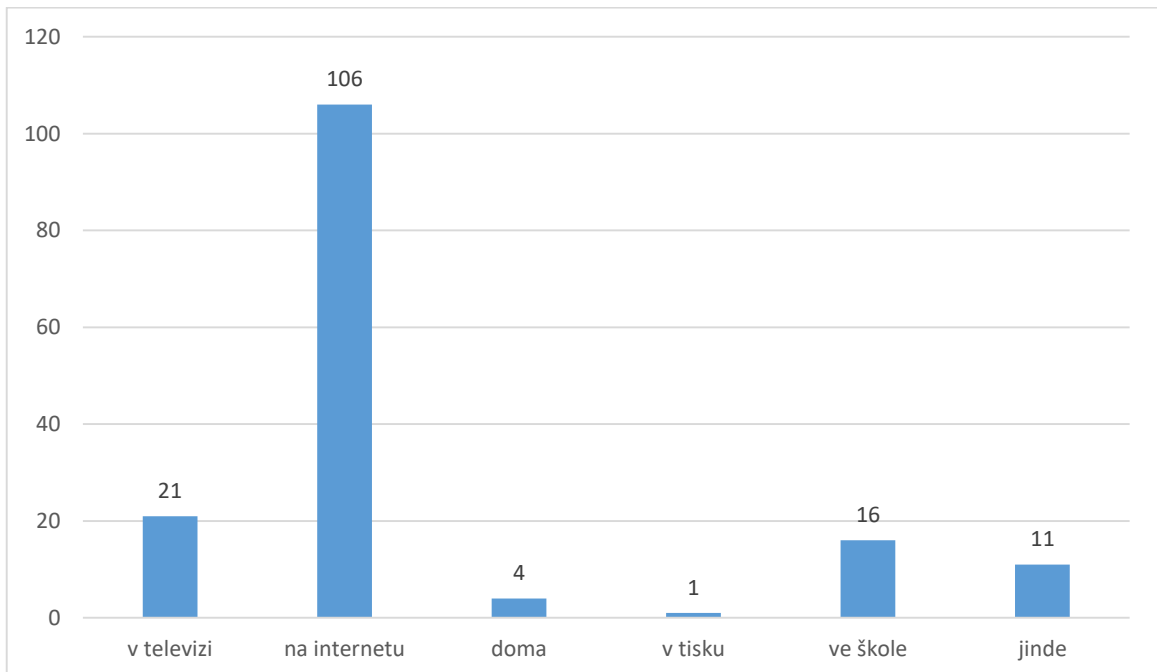
4) Nejvyšší dosažené vzdělání otce

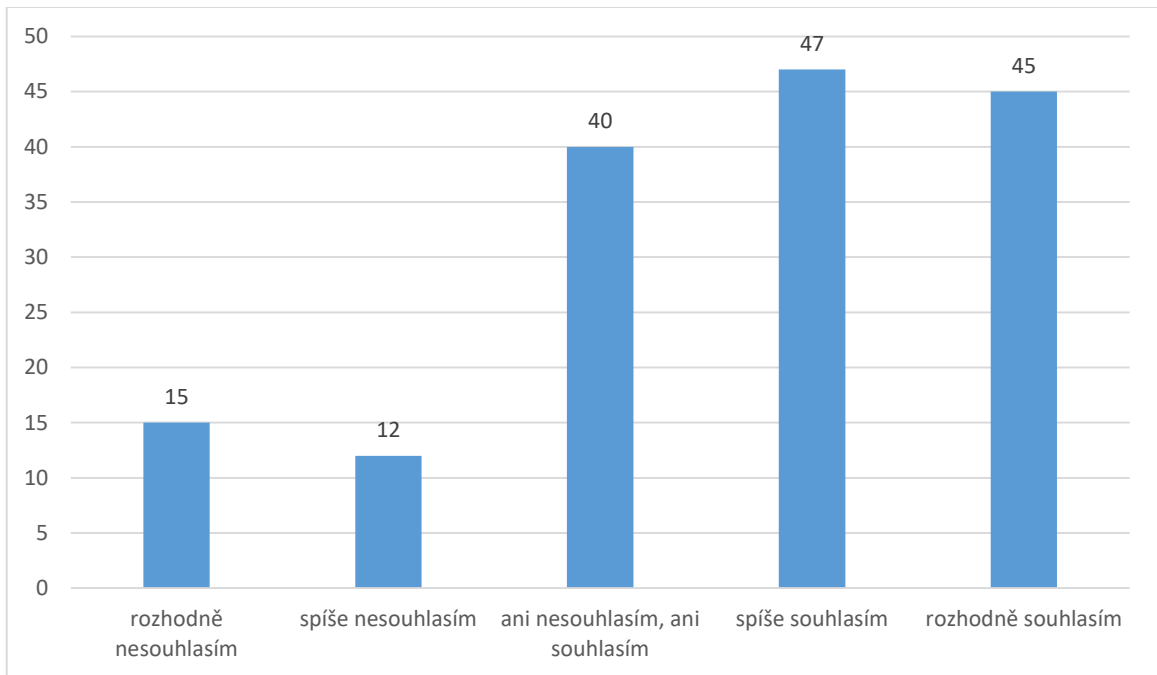
5) Kdo podle tebe tvoří homosexuální pár?

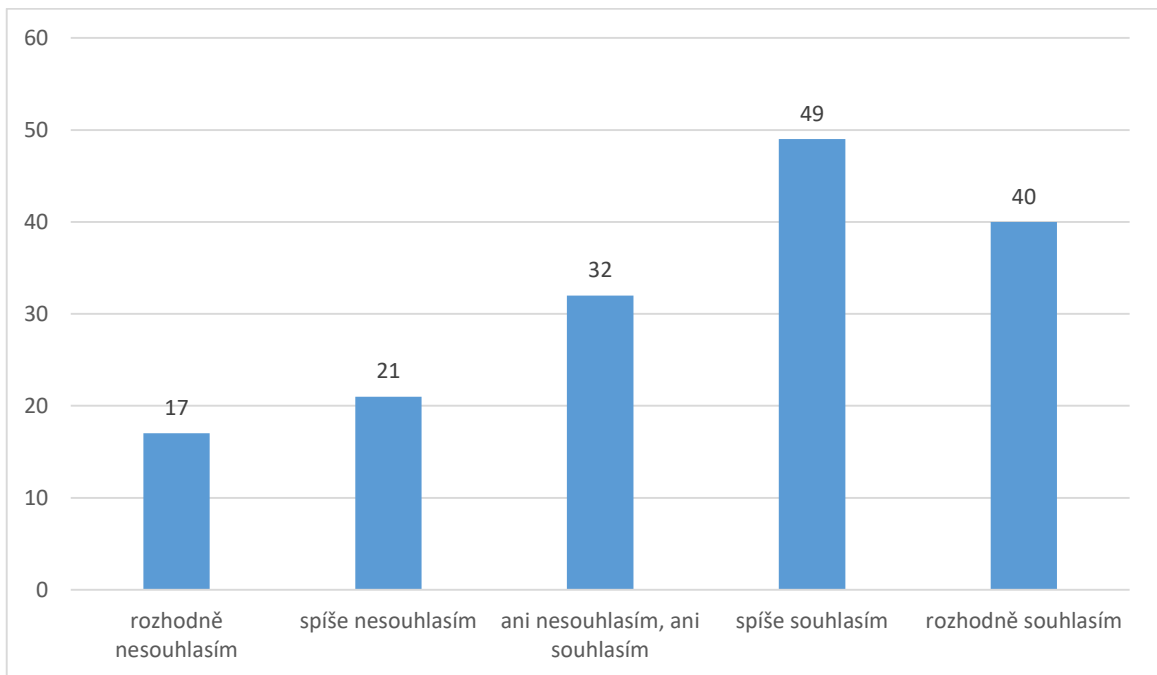
6) Kde na téma homosexuality nejvíce narážíš?

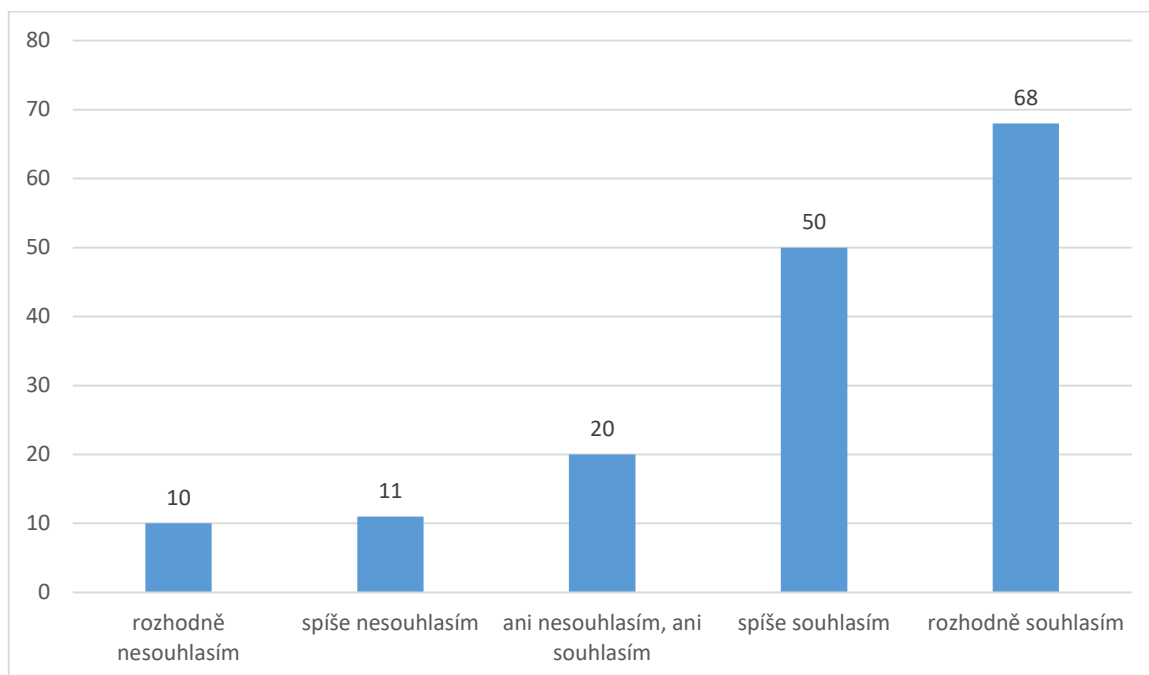
7) Souhlasíš s možností, aby mohli homosexuálové uzavírat sňatky?

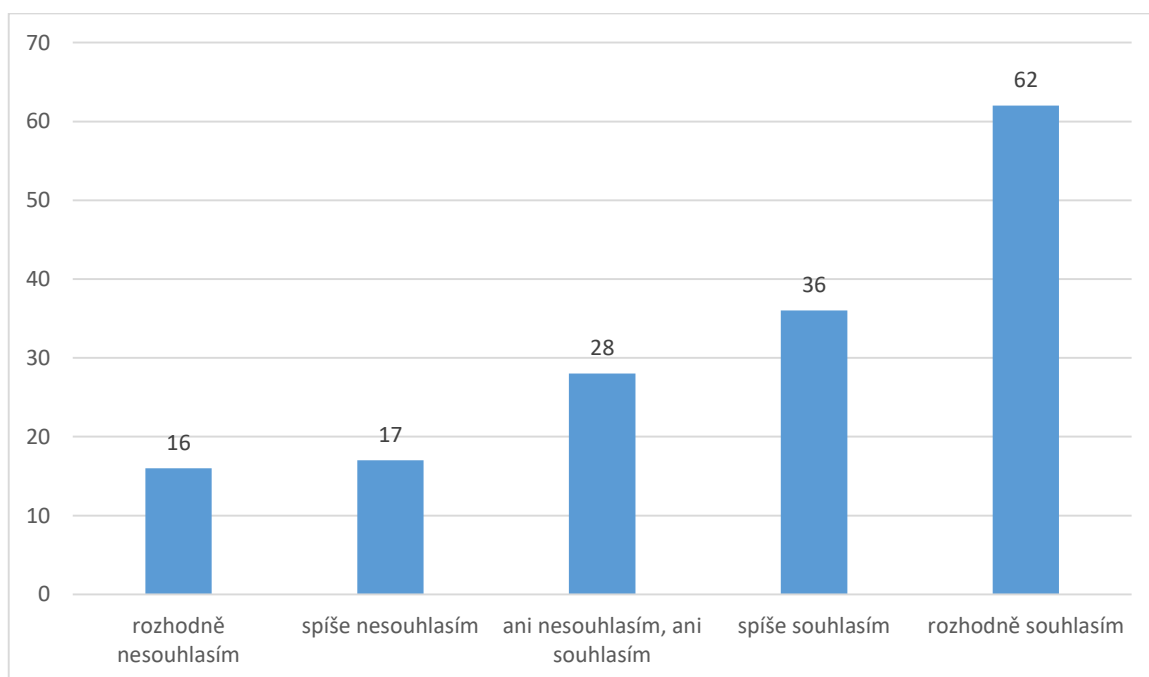
8) Souhlasíš s možností, aby homosexuálové mohli adoptovat děti?

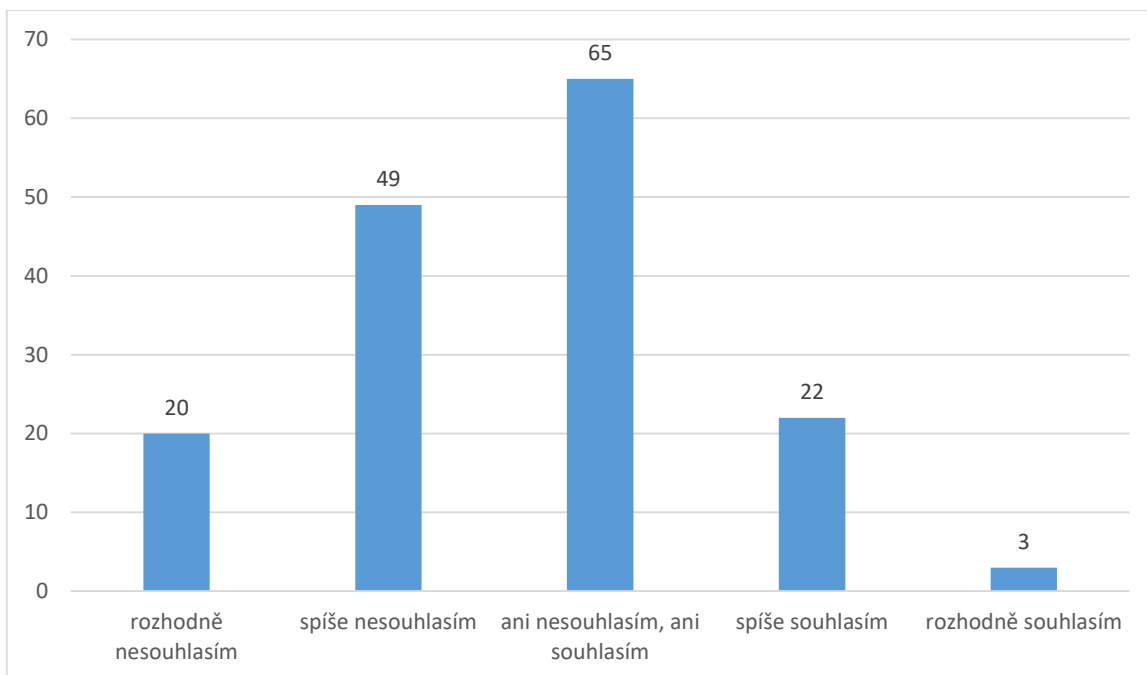
9) Nezáleží na tom, jakou mají rodiče sexuální orientaci, důležitější je kvalitní vztah k dětem

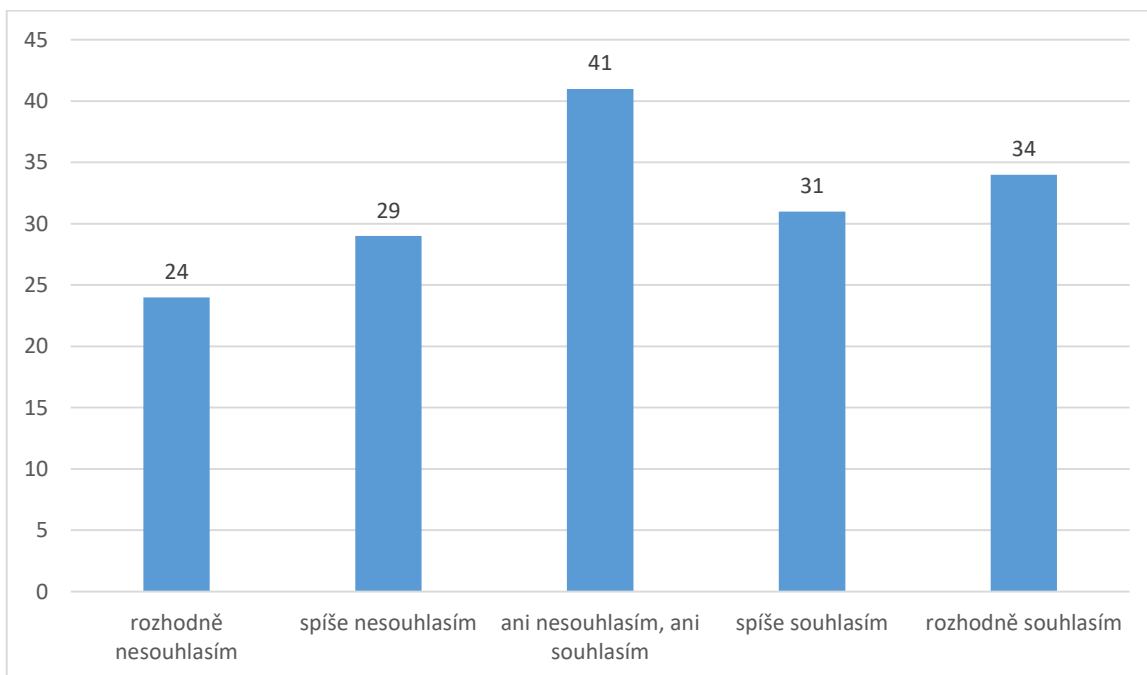
10) Rodiče stejného pohlaví mohou dítěti poskytnout stejnou péči jako heterosexuální rodiče

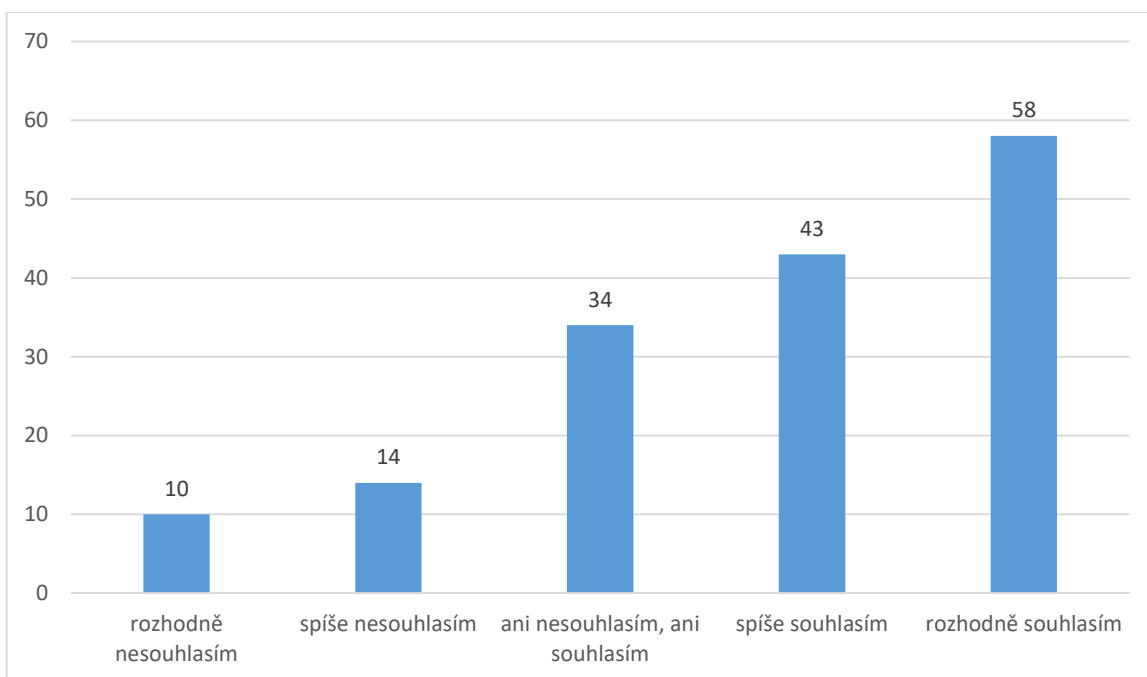
11) Myslíš si, že jsou lidé v České republice k homosexuálům tolerantní?

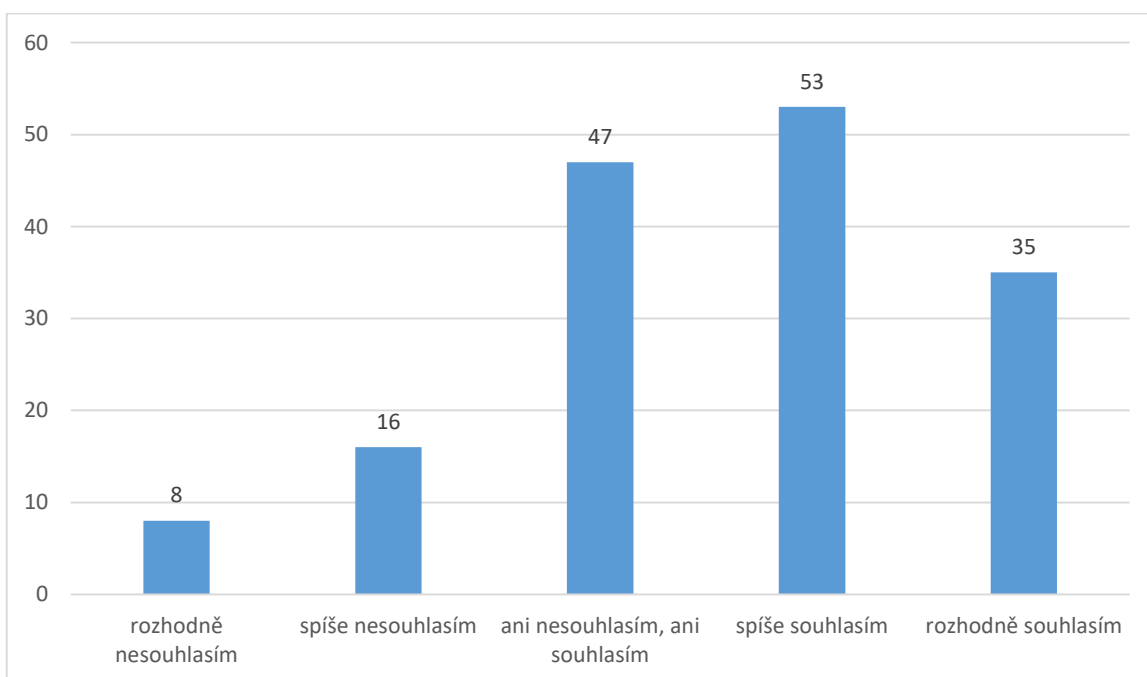
12) Homosexualita je normální, stejně jako heterosexualita

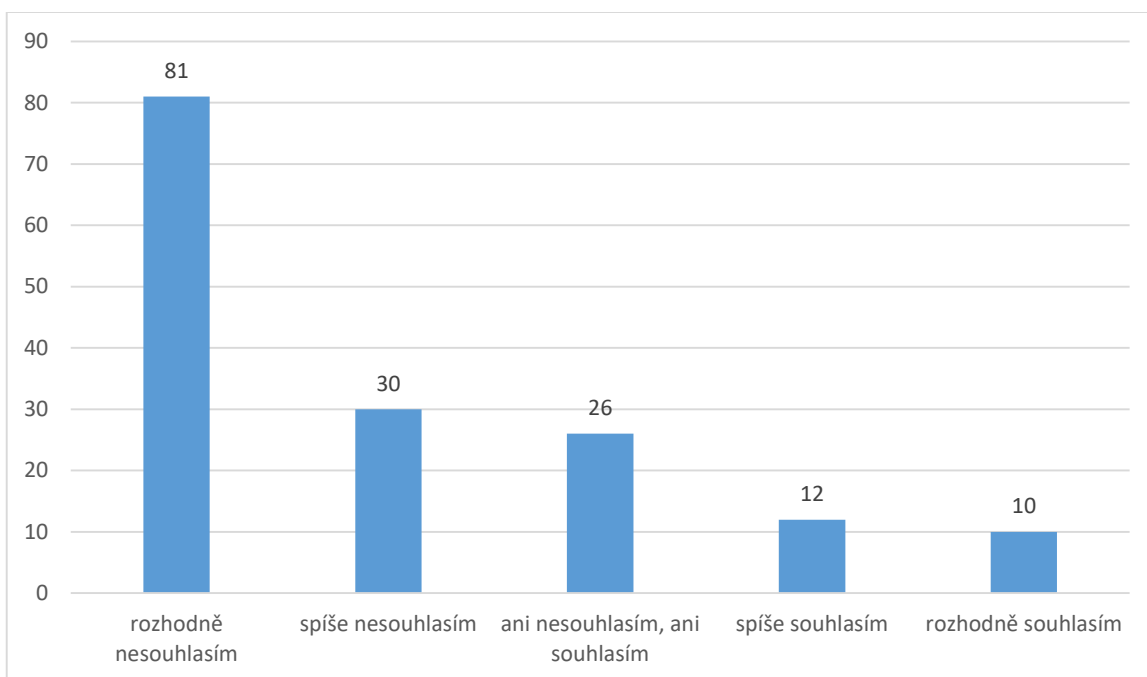
13) Homosexuálové by měli mít stejná práva jako heterosexuálové

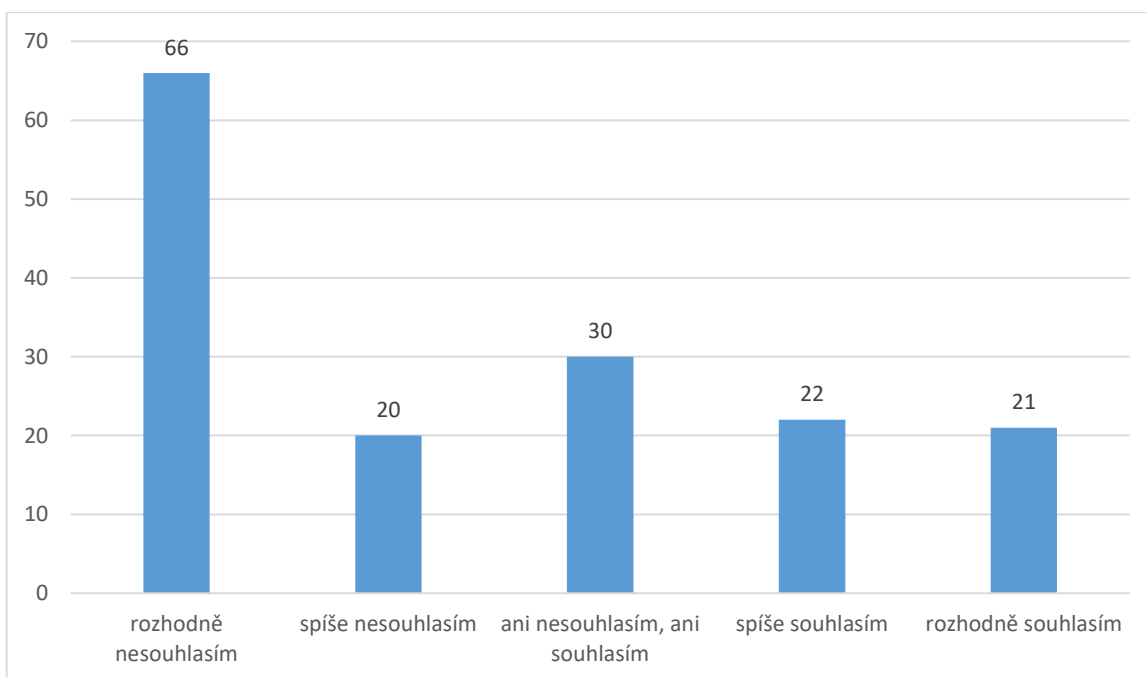
14) Homosexuálové mají těžší život než heterosexuálové

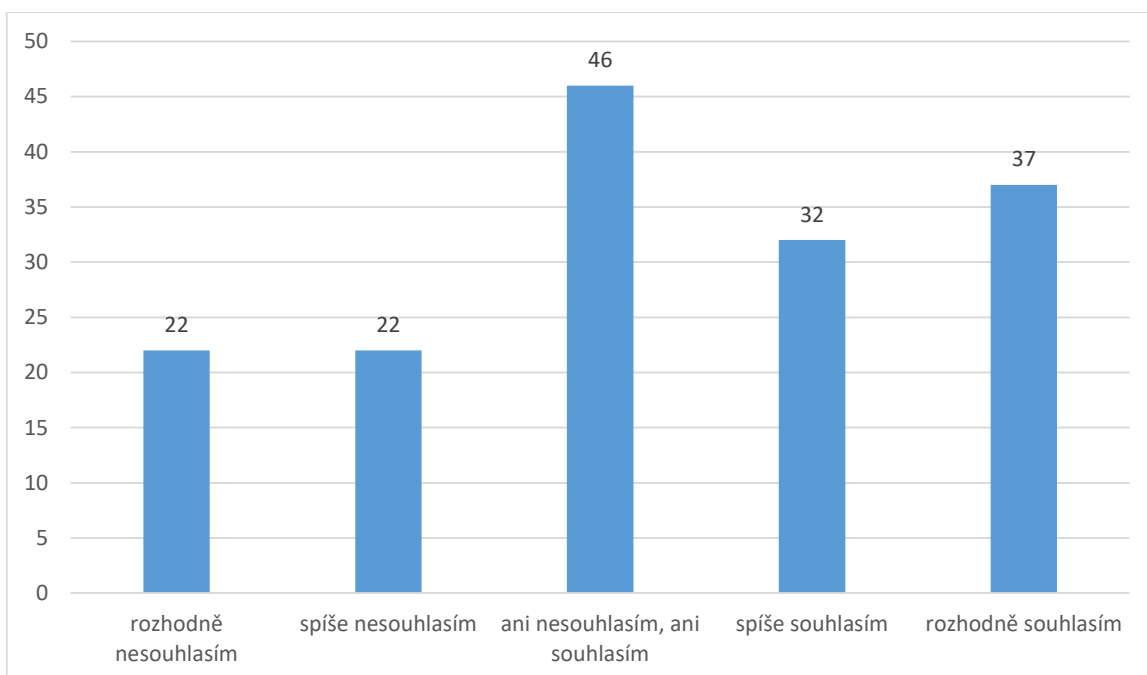
15) Nikdy bych se nekamarádil(a) s homosexuálem

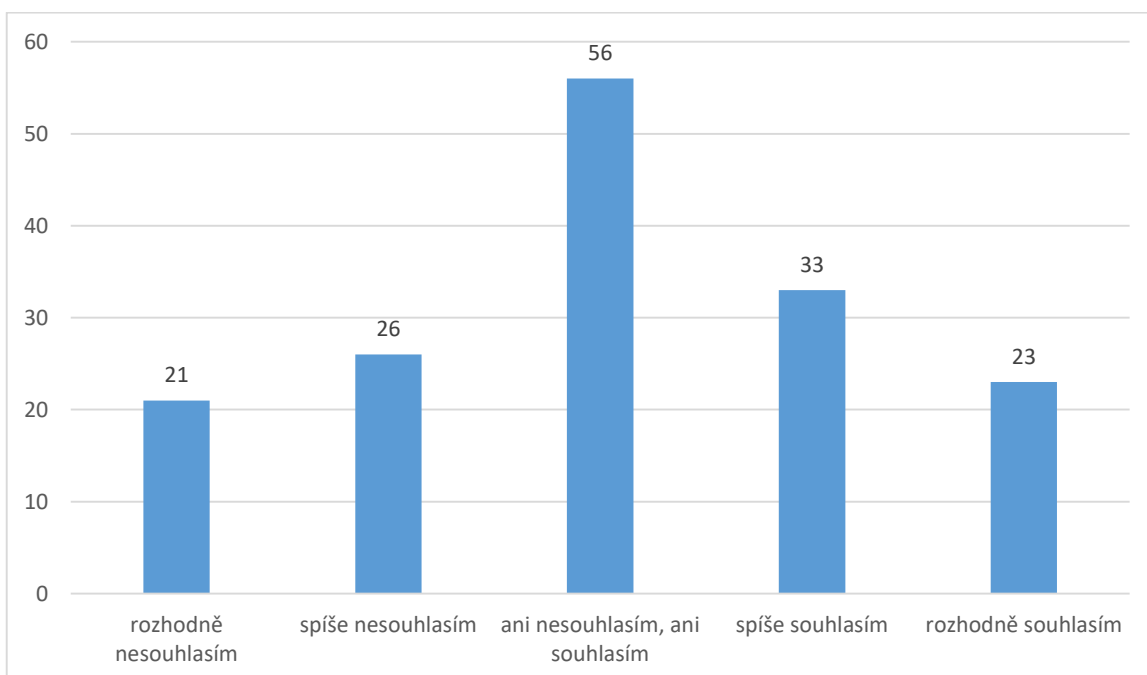
16) Nechtěl(a) bych mít za sourozence homosexuála

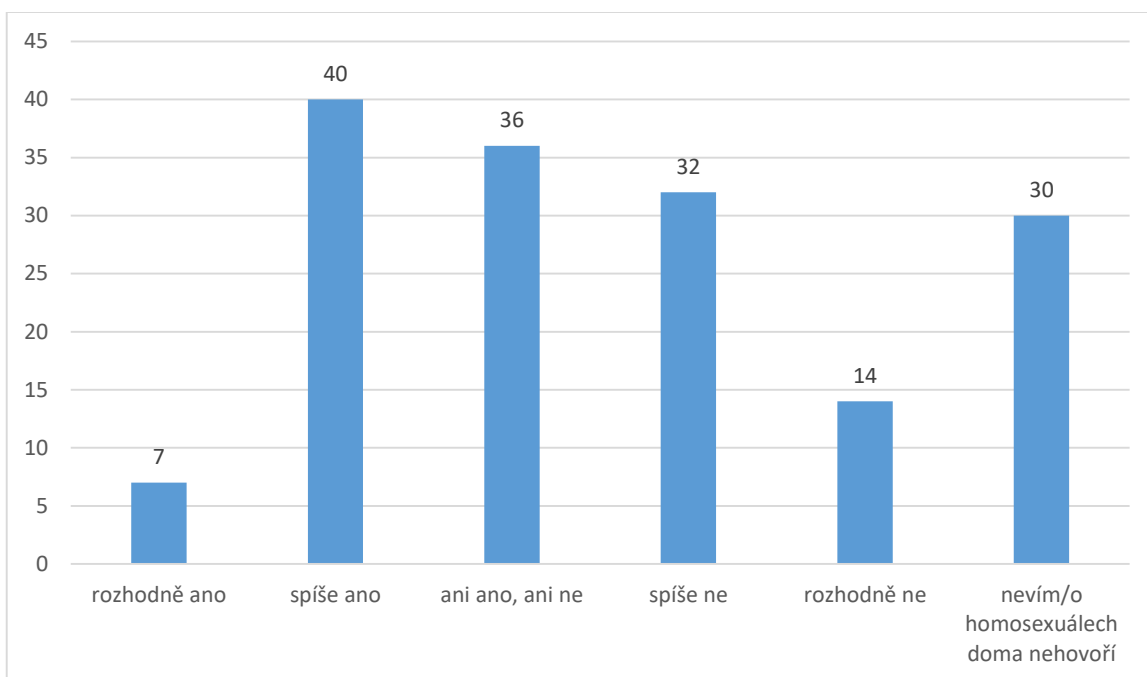
17) Myslím si, že homosexualita je přirozený projev lidské sexuality

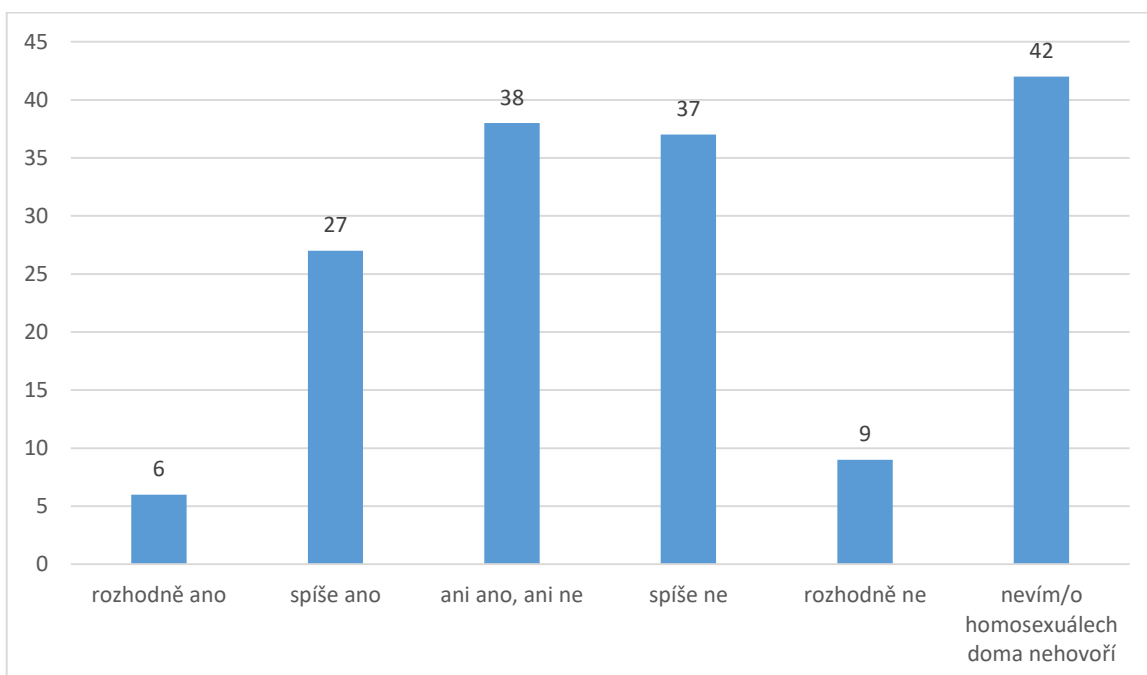
18) Rodičům by vadilo, kdybych byl(a) homosexuál

19) Mí rodiče zauímají vůči homosexuálům negativní postoje

20) Mí rodiče doma hovoří o homosexuálech v pozitivním duchu

21) Mám stejný názor na homosexuální jedince jako mí rodiče

